

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πολιτικές για την Μετανάστευση, τις Κοινωνικές Διακρίσεις και την
Ιδιότητα του Πολίτη

**«Ονήσιμος- Επάνοδος: Μια μελέτη για δυο φορείς αρωγής
και υποστήριξης κρατουμένων»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τρωγαδή Αικατερίνη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή: Φεφές Μιχαήλ επιβλέπων.

Εμμανουήλ Σπυριδάκης, Καθηγητής

Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Καθηγητής

Κόρινθος, 2022

Σύνολο κειμένου : 17.887 λέξεις

Copyright © 2022 Αικατερίνη Τρωγαδή

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All Rights Reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας έκδοσης, εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση των μελετών για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τους συγγραφείς. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα των κειμένων εκφράζουν τους συγγραφείς και μόνο.

Αφιέρωση

Θα ήθελα να αφιερώσω τη μεταπτυχιακή διπλωματική μου εργασία στον σύζυγό μου Δημήτρη Καρανίκα, στα παιδιά μου Αγγελική και Νικολέττα, καθώς και στην επιστήθια φίλη μου Κωνσταντίνα Αντωνίου- Αγγρίου.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον κ. Φεφέ Μιχαήλ, για τη δυνατότητα που μου έδωσε να πραγματοποιήσω την μεταπτυχιακή διπλωματική μου εργασία, καθώς και για τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσε για την περάτωσή της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	v
ABSTRACT	vi
Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	3
1.1. Κοινωνικό κράτος πρόνοιας.....	3
1.2 Κοινωνική Οικονομία	4
1.2.1. Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελληνική Νομοθεσία	7
1.2.2 Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία & Ανάπτυξη των Φορέων της (Ν.4430/2016)8	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ.....	11
2.1 Ιδιότητα του Πολίτη.....	11
2.2 Κοινωνία των Πολιτών	14
2.2.1 Η δομή της κοινωνίας των πολιτών	17
2.3 Εθελοντισμός	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :ΜΚΟ	21
3.1 Τα νομικά πρόσωπα (ΝΠ).....	21
3.2 Χαρακτηριστικά των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων	26
3.3 Πεδία ανάπτυξης ΜΚΟ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ VS ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ «Ο ΟΝΗΣΙΜΟΣ»- «Η «ΕΠΑΝΟΔΟΣ».....	29
4.1 Η περίπτωση της ΕΠΑΝΟΔΟΥ- Σύσταση & πόροι	29
4.1.2 Σκοπός.....	31
4.1.3 Το Διοικητικό Συμβούλιο-Προσωπικό και Οργάνωση.....	33
4.2 Η περίπτωση του ΟΝΗΣΙΜΟΥ -Σκοπός	36
4.2.1 Σύσταση & Πόροι	37
4.2.2 Μέσα επίτευξης του σκοπού	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ- ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.....	41
6.1 Ανάλυση Συνεντεύξεων	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΕΝΤΥΠΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	56
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58
Παράρτημα 1.....	60

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Ονήσιμος- Επάνοδος: Μια μελέτη για δυο φορείς αρωγής και υποστήριξης κρατουμένων». Εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών: Πολιτικές για την μετανάστευση, τις κοινωνικές διακρίσεις και την ιδιότητα του πολίτη.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει πώς γίνεται και αν επιτυγχάνεται η κοινωνική (επαν)ένταξη των αποφυλακισμένων.

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα, πρέπει να μελετηθεί ο τρόπος που η Κοινωνία Πολιτών αλλά και το Κράτος μέσω του Δημόσιου τομέα του, συμβάλλουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των αποφυλακισμένων για την επανένταξή τους στην κοινωνία αδιακρίτως, ως ενεργά και ίσα μέλη της.

Όροι όπως Κοινωνική Οικονομία, Τρίτος Τομέας, εθελοντισμός, Ιδιότητα του Πολίτη, ΜΚΟ περιγράφονται και αναλύονται ώστε να καταστεί σαφής ο σημαντικός ρόλος της Κοινωνικής Οικονομίας και του τρίτου Τομέα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της κοινωνικής περιθωριοποίησης ευπαθών κοινωνικών ομάδων όπως αυτή των αποφυλακισθέντων.

Ο καταλληλότερος τρόπος διερεύνησης είναι μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και μέσω συνεντεύξεων, ώστε να αποσαφηνιστούν έννοιες όπως: η Κοινωνία των Πολιτών, η Κοινωνική Οικονομία και οι φορείς της, ο εθελοντισμός. Δυο βασικοί φορείς στήριξης και ένταξης οι Ονήσιμος και Επάνοδος θα μας επιτρέψουν να έρθουμε σε επαφή με άτομα που δουλεύουν το κομμάτι της επανένταξης. Έχουν την εμπειρία 'εκ των έσω' θα ερωτηθούν και θα μας παραθέσουν στοιχεία και απόψεις. Η σχέση θεωρίας και έρευνας είναι αμφίδρομη. Η θεωρία μπορεί να προηγείται της έρευνας και να αποτελεί οδηγό για την πραγματοποίησή της, αλλά και η έρευνα μπορεί να αλλάξει μια θεωρία είτε βάσει των αποτελεσμάτων της, είτε και κατά τη διάρκεια υλοποίησης της.

Λέξεις κλειδιά : Κοινωνία πολιτών, επανένταξη, ιδιωτικός φορέας, δημόσιος φορέας, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία

ABSTRACT

The present dissertation entitled 'Onisimos-Epanodos': A study for two institutions of assistance and support of prisoners". It was developed within the framework of the postgraduate program: Policies for immigration, social discrimination and citizenship. The purpose of this research is to investigate how the social (re) integration of prisoners is achieved and whether it is achieved. To answer this question, we must study the way in which Civil Society and the State, through its Public Sector, contribute to the lifting of the social exclusion of prisoners for their reintegration into society indiscriminately, as active and equal members. Terms such as Social Economy, Third Sector, volunteering, Citizenship, NGOs are described and analyzed to clarify the important role of the Social Economy and the Third Sector in tackling the problems of social marginalization of vulnerable social groups such as prisoners. The most appropriate way of research is through the literature review and through interviews, in order to clarify concepts such as: Civil Society, Social Economy and its actors, volunteering. Onisimos and Epanodos, two main support and integration bodies, will allow us to get in touch with people who work in the field of reintegration. They have the experience 'from within' they will be asked and they will give us facts and opinions. The relationship between theory and research is two-way. The theory can precede the research and be a guide for its realization, but the research can also change a theory either based on its results or during its implementation.

Keywords: Civil society, reintegration, private body, public body, social and solidarity economy

Εισαγωγή

Η χώρα μας στον τομέα της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων διαθέτει δύο σημαντικούς φορείς που έχουν ως βασικό τους στόχο και μέλημα την αρωγή και την υποστήριξη των κρατουμένων για την ομαλή (επαν)ένταξή τους στην κοινωνία.

Στην εργασία που ακολουθεί το θέμα μας σχετίζεται με την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων.

Στο πρώτο κεφάλαιο, η παρουσίαση ξεκινάει αναλύοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας μέσα στον οποίο δραστηριοποιούνται οι φορείς Ονήσιμος και Επάνοδος. Ακολουθεί το νομοθετικό πλαίσιο που σχετίζεται άρρηκτα με την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στη Ελλάδα και την Κοινωνία των Πολιτών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην Ιδιότητα του Πολίτη, την Κοινωνία Πολιτών και τον εθελοντισμό, ο οποίος είναι το βασικό συστατικό απόδειξης της αλληλεγγύης μέσα στις σύγχρονες Πολυπολιτισμικές, Παγκοσμιοποιημένες και Νεοφιλελεύθερες κοινωνίες που έχουν αναδυθεί.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αποσαφηνίζονται τα νομικά πρόσωπα, ποια είναι, και τι μορφές έχουν οι οργανώσεις που αποτελούν την Κοινωνία των Πολιτών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρατίθεται η περίπτωση του Ονήσιμου ως φορέα του ιδιωτικού τομέα για τη στήριξη των αποφυλακισμένων και της Επάνοδου Ν.Π.Ι.Δ. ως φορέα στήριξης των προαναφερόμενων από το Δημόσιο τομέα. Τον μοναδικό Δημόσιο φορέα στήριξης στη χώρα μας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρατίθεται η μεθοδολογία της έρευνας, το ερευνητικό μέρος με τον ορισμό του ερευνητικού προβλήματος και τα ερευνητικά μας ερωτήματα . Εν συνέχεια έχουμε την μεθοδολογία που ακολούθησε η έρευνα μας και με ποιον τρόπο θα προσπαθήσουμε να φτάσουμε στα αποτελέσματα που επιθυμούμε.

Στο έκτο κεφάλαιο, γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας και ταυτοχρόνως παρατηρήσεις του ερευνητή επί των αντιδράσεων των συνεντευξιαζόμενων κατά τη διάρκεια των απαντήσεών τους.

Στο έβδομο κεφάλαιο, μαζί με τα συμπεράσματα της έρευνας, παρατίθεται μια πρόταση εφικτή και υλοποιήσιμη, η οποία βασίζεται στα ήδη υπάρχοντα μέσα και μέτρα που

λαμβάνονται για την επανένταξη αποφυλακισμένων στο κοινωνικό σύνολο και την ομογενοποίησή τους με τα υπόλοιπα ενεργά μέλη της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1. Κοινωνικό κράτος πρόνοιας

Τα Δυτικά Κράτη Πρόνοιας έχουν μια μακρά πολυετή ιστορία μέσα στην οποία εναλλάσσονται περίοδοι σταθερότητας των θεσμικών διαδικασιών και περίοδοι αστάθειας οι οποίες ήταν απόρροια διεθνών μεταβολών όπως οι δεκαετία του 1930-1940, όπου αυτές με τη σειρά τους επέφεραν μεταβολές στα κράτη πρόνοιας. Οι περισσότερες αλλαγές που διαδραματίστηκαν είναι αποτέλεσμα του ιδεολογικού ανταγωνισμού, των αντιλήψεων για καλύτερη κοινωνία και των αλλαγών στα οικονομικοπολιτικά δρώμενα. Δημιουργήθηκαν, διαμορφώθηκαν και μεταμορφώνονται ακόμα και στις μέρες μας διαφορετικού τύπου κράτη πρόνοιας ανά τον κόσμο οδηγώντας ακόμη και σε συμβιβασμούς. Σε όλες τις περιπτώσεις το κοινωνικό κράτος αντιπροσώπευε παροδική και εφήμερη λύση στα προβλήματα κοινωνικής προστασίας και ταυτόχρονα έτρεφε ψευδαισθήσεις για άρση των ταξικών ανισοτήτων. Παραδείγματος χάριν στο μοντέλο των Η.Π.Α. και της Αγγλίας, κυριάρχησε ο ατομικισμός και οι αγορές με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και τον υπολειμματικό του χαρακτήρα. Στις Σκανδιναβικές σοσιαλδημοκρατικές χώρες επικράτησε η συμμετοχική ιδιότητα του πολίτη, η καθολικότητα και ο εξισωτισμός ενώ στην Ηπειρωτική Ευρώπη και κυρίως στη Νότια Ευρώπη συγχωνεύτηκε το κοινωνικό κράτος με τις συντεχνιακές παραδόσεις και την ιδεολογία περί επικουρικότητας του κοινωνικού καθολικισμού.

Στις μέρες μας, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις πως οδηγούμαστε σε μια ακόμα μεταμόρφωση του κράτους πρόνοιας λόγω των οικονομικών ανακατατάξεων, οι οποίες είναι οφθαλμοφανείς σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο και δεν έχουν καμία σχέση με τις εθνικές οικονομίες που γνωρίζαμε μέχρι πρότινος. Η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών και η κυριαρχία των υπηρεσιών οδηγούν σε νέες αλλαγές των κοινωνικών κινδύνων με νέες κοινωνικά χαμένες ή κερδισμένες ομάδες.

Το σημερινό κράτος πρόνοιας στην Ευρώπη δυσκολεύεται να διατηρήσει την ενυπάρχουσα κατάσταση για δημογραφικούς αλλά και οικονομικούς λόγους, αλλά η κατάσταση καθεαυτή δεν μπορεί να διατηρηθεί γιατί αδυνατεί να αντιμετωπίσει τις ολοένα μεταβαλλόμενες συνθήκες και προκλήσεις με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται ισότιμα η ανθρώπινη ευημερία. (G.Esping-Andersen, 2006 σ.42-47)

Η αλληλεξάρτηση που έχει η οικονομία με τους κοινωνικούς θεσμούς αλλά και οι διαρκείς μεταβολές στις δομές, την οργάνωση και τη σταθερότητα του οικονομικού συστήματος δημιουργούν αλυσιδωτές αντιδράσεις σε όλα τα κοινωνικά υποσυστήματα. Οι αγορές και οι υπόλοιποι οικονομικοί θεσμοί δεν κατανέμουν μόνο αγαθά αλλά καταφέρνουν να επηρεάζουν με τη σειρά τους την εξέλιξη των αξιών, των προτιμήσεων και των προσωπικοτήτων διαμορφώνοντας τις εξελίξεις στις οικονομικές κοινωνίες. (Τσαούση, 2018 σ.285)

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία οδήγησε πολλά κοινωνικά υποσύνολα σε κατάσταση ευαλωτότητας και κοινωνικού αποκλεισμού τα οποία έπρεπε να στηριχθούν από φορείς και δομές του κοινωνικού κράτους πρόνοιας. Οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπόρεσαν να λειτουργήσουν άμεσα και γρήγορα με πολιτική αποτελεσματικότητα και να πείσουν τους πολίτες για την ορθότητα της ευρωπαϊκής στρατηγικής (Βενιζέλος,2003 σελ.121).

Το εθνικό κράτος μέσα από αυτή τη συγκυρία βρέθηκε «να βγαίνει ενισχυμένο από τη θέληση του έθνους να προστατευτεί από την παγκόσμια κρίση και να θέλει να διαφυλάξει βασικά στοιχεία του. Η κοινωνία των πολιτών την υποδέχθηκε και μπόρεσαν να δημιουργηθούν συλλογικές δράσεις βασισμένες πάνω στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ευαλωτότερων κοινωνικών ομάδων» (Alain Tourain,2014σ.196-197)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον έχει προχωρήσει σε πολιτικές απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας μέσα από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης «ανοίγοντας» παράλληλα ένα παράθυρο ευκαιρίας για την ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική οι οποίες στη συνέχεια έδωσαν τεράστια ώθηση στην Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού”. (G.Esping-Andersen,2006 σ.305)

1.2 Κοινωνική Οικονομία

Η ιδεολογία για την Κοινωνική Οικονομία είναι να μπορέσει να υπάρξει μια «κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων η οποία δεν θα περιορίζει το προσωπικό κίνητρο οφέλους αλλά από την άλλη θα είναι υποχρεωμένη να τελεί υπό συγκεκριμένους κανόνες για μια πιο ανθρώπινη κοινωνία »(Φεφές,2020 σελ.17)

Μόλις από το 1970 και έπειτα ανοίχθηκε επιστημονικός διάλογος σε αυτόν τον τομέα και άρχισε να αποκτά επιστημονικό ενδιαφέρον. Αξίζει να σημειωθεί πως στη χώρα μας , η Κοινωνική Οικονομία με τη μορφή κοινωνικού φαινομένου άρχισε να ερευνάται προσφάτως, ενώ σαν γνωστικό αντικείμενο έχει αποκτήσει μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον με διεπιστημονική διάσταση βιβλιογραφικά αλλά και μέσω ερευνών και μελετών, το οποίο είναι στα στάδια της διαμόρφωσης ακόμα και στην παρούσα χρονική στιγμή. (Φεφές,2020 σελ.75)

Στο ελληνικό νομοθετικό στερέωμα , η απαρχή γίνεται με το Ν.602/1915. Για την εποχή του ήταν ένα πολύ καλό νομοθέτημα που αφορούσε τους συνεταιρισμούς.

Έκτοτε, ο νομοθέτης εξέδιδε ρυθμιστικούς κανόνες μόνο για τους συνεταιρισμούς με αποτέλεσμα η νομοθεσία να αποβεί δυσλειτουργική για ένα μεγάλο πλήθος εξ αυτών όπως για: τους ενεργειακούς, κοινωνικούς, πιστωτικούς και άλλους συνεταιρισμούς.(Φεφές,2020 σελ.75)

Η νέα, λοιπόν, πραγματικότητα για την αντιμετώπιση των αναγκών που εμφανίζονται στο κοινωνικό σύνολο ονομάζεται Κοινωνική Οικονομία και έχει κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών και οικονομιών αλλά και στις εθνικές οικονομίες. (Γεωργιάς,2013)

Η Κοινωνική Οικονομία, από πλευράς θεωρητικής πλαισίωσης, είναι ένας σχετικά νέος πλην όμως πολλά υποσχόμενος τομέας και αντικείμενο μελέτης για τα ελληνικά δεδομένα. Δεν έχει καταστεί δυνατός ένας σαφής ενιαίος ορισμός της, καθώς μεταφραζόμενος σε διάφορες γλώσσες αλλάζει εννοιολογικά, γι' αυτό και έχουν υιοθετηθεί και άλλοι όροι όπως ο «Τρίτος Τομέας», «Τρίτο Σύστημα», «Αλληλέγγυα Οικονομία», «Εναλλακτική Οικονομία», «Οικονομία του Μη Κέρδους» ακόμα και «Μη Κερδοσκοπικός Τομέας». Στη γλώσσα μας ο όρος προέρχεται από τη μεταφορά αντίστοιχου γαλλικού «Economie Sociale» (Οδηγός Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013).

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας λειτουργεί παραπληρωματικά στις δημόσιες οικονομικές πολιτικές και στις ιδιωτικές οικονομικές δραστηριότητες. Η Κοινωνική Οικονομία αναπτύσσεται εκεί που υπάρχουν κοινωνικές ανάγκες, στις οποίες ο κρατικός τομέας δεν μπορεί να επέμβει δραστικά λόγω έλλειψης χρηματοοικονομικών και δημοσιοοικονομικών μέσων και ο ιδιωτικός τομέας δεν ενδιαφέρεται να επέμβει και επενδύσει λόγω χαμηλού ή ανύπαρκτου περιθωρίου κέρδους.

Ο «Τρίτος Τομέας» σαν εναλλακτικός όρος της Κοινωνικής Οικονομίας ανά τα χρόνια, έχει χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως. Ο Rifkin αναφερόμενος στον Τρίτο Τομέα εννοεί τους φορείς που έχουν να κάνουν με την κοινωνική πολιτική και με τις ομάδες που απασχολούνται σε αυτήν όπως τα θέατρα, ορχήστρες, σχολεία, νοσοκομεία, διάφορες οργανώσεις κοινωνικής δικαιοσύνης-γυναικών-νέων-φιλόζωων-κοινοτικής ανάπτυξης, ομάδες εθελοντών κλπ. Στον αντίποδα ο όρος Τρίτος Τομέας στην έκδοση του Διεθνούς Κέντρου Ερευνών και Πληροφόρησης για τη Δημόσια και Συνεταιριστική οικονομία (CIRIEC) «Economie Sociale- The Third Sector» χρησιμοποιείται αντί του όρου κοινωνική οικονομία, που σημαίνει ότι αναγνωρίζονται ως το ίδιο και το αυτό. Η Διεύθυνση Μελετών και Έρευνας της Γενικής Γραμματείας της Οικονομικής και

Κοινωνικής Επιτροπής της Ε.Ε. στο εγχειρίδιό της το 1986(European Communities, Economic and social sector,1986) τον ορίζει ως συγκεκριλαιωτικό όρο αναφορικά με τους συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικό αλλά και μη κερδοσκοπικό αναφορικά με ταμεία ασφάλισης-επικουρικά ταμεία αλλά και φορείς

Διάφοροι άλλοι όροι με τους οποίους παρουσιάζεται η κοινωνική οικονομία είναι: η Αλληλέγγυα Οικονομία, της οποίας οι οικονομικές δραστηριότητες και οι καλές πρακτικές προσπαθούν να εξομαλύνουν τις κοινωνικές ανισότητες και αδικίες μέσω της αλληλεγγύης ώστε να υπάρχουν κοινωνικά οφέλη (Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία-ΚΑΛΟ) όπως συνεταιρισμοί, αλληλασφαλιστικά ταμεία, ενώσεις πολιτών είτε σε συλλόγους είτε σε σωματεία, κοινωνικές επιχειρήσεις που δεν είναι στα προαναφερόμενα και ιδρύματα ενώ υπάρχει και ο Μη Κερδοσκοπικός Τομέας ο οποίος περιλαμβάνει οργανώσεις: εθελοντικές, ιδιωτικές, αυτοδιοικούμενες, έχουν νομική υπόσταση αλλά δεν διανέμουν κέρδη όπως νοσοκομεία, σύλλογοι, αθλητικοί σύλλογοι, πανεπιστήμια, οργανώσεις περιβαλλοντικές-επαγγελματικές-ανθρωπίνων δικαιωμάτων κοκ.

Εν κατακλείδι, η Κοινωνική Οικονομία δίνει έμφαση και προτεραιότητα στον άνθρωπο και στην κοινωνική αποστολή σε σχέση με τον οικονομικό σκοπό, στον εθελοντισμό, τον δημοκρατικό έλεγχο και την ανοιχτή συμμετοχή των πολιτών. Συνδυάζει τα ενδιαφέροντα των μελών σε σχέση πάντα με το γενικό συμφέρον και το γενικό καλό και παράλληλα προασπίζει και εφαρμόζει τις αρχές της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας. Είναι ανεξάρτητη από τις δημόσιες αρχές και έχει διοικητική αυτοτέλεια. Βασική προϋπόθεση είναι η βιωσιμότητα, πρέπει να υπάρχει επαρκές

πλεόνασμα έτσι ώστε να μπορούν να εκτελούνται οι στόχοι και οι υπηρεσίες των μελών ή του γενικού καλού.

1.2.1. Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελληνική Νομοθεσία

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας λειτουργεί μαζί και όχι αντίθετα με τις δυνάμεις της αγοράς. Σχετικές έννοιες με την κοινωνική οικονομία είναι ο εθελοντισμός, η Κοινωνία των Πολιτών, το Κοινωνικό Κεφάλαιο.

Στην Ελλάδα, παράλληλα με την έλλειψη κανονιστικού πλαισίου μερικοί από τους παράγοντες που δεν επέτρεπαν την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι η απουσία μακροπρόθεσμης στρατηγικής, η έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, η απουσία πόρων, η διαφθορά, η υποβάθμιση των πλεονεκτημάτων της λόγω της μαύρης και της μεταναστευτικής εργασίας, η μικρομεσαία δομή, ο έντονος κομματισμός και η διασύνδεση του κόμματος με το κράτος, η παρασιτική και αντεπιχειρηματική κουλτούρα που έχει εγκατασταθεί στο είναι του νεοέλληνα της μεταπολίτευσης, ο υπερκαταναλωτισμός που εξώθησε την έννοια της κοινωνικής αλληλεγγύης από το 1980 και έπειτα. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της πρότερης Οικονομικής Κρίσης που επηρέασε βαθύτατα και εκ θεμελίων την ελληνική οικονομία και κοινωνία, παράλληλα με τη μεταναστευτική κρίση που βιώσαμε είδαμε την ανάδυση της αλληλεγγύης που τόσο πολύ χρειάζεται σε κάθε κοινωνία.(Γεώργιας,2013 σ.200-202).

Την τελευταία δεκαετία όμως, στην Ελληνική Νομοθεσία βλέπουμε ολοένα και μεγαλύτερη κινητικότητα σε θέματα που άπτονται του Τρίτου Τομέα της Οικονομίας και την προσαρμογή της με τις Ευρωπαϊκές Επιταγές και τη σύγχρονη Κοινωνία του Πολίτη.

Οι επικρατούσες αντιλήψεις έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν τις πολλαπλές δυνατότητες της κοινωνικής οικονομίας, τα οφέλη της, και αποδέχονται πως μπορεί μέσω αυτής να οικοδομηθούν κοινωνικοοικονομικές δεξιότητες αλλά και ικανότητες ώστε να λειτουργήσει ως ένας μοχλός άντλησης των λανθανουσών οικονομικών δυνατοτήτων.(Γεώργιας,2013 σ.15)

1.2.2 Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία & Ανάπτυξη των Φορέων της (Ν.4430/2016)

Η Κοινωνική Οικονομία και έννοιες όπως: συλλογικός σκοπός, ένταξη, ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και ειδικές ομάδες πληθυσμού, νομοθετήθηκαν και αποσαφηνίστηκαν με το Ν.4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α/30.9.2011), οποίος λίγο αργότερα και εν μέσω οικονομικής κρίσης καταργήθηκε και έδωσε τη σκυτάλη στον Ν.4430/2016 (ΦΕΚ Α' 205/31-10-2016) με τη νομοθέτηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, αλλά και την ανάπτυξη των φορέων της. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ορίζεται πως είναι το σύνολο όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε εναλλακτικές μορφές οργάνωσης των σχέσεων στην παραγωγή, στην κατανάλωση, στη διανομή και στην επανεπένδυση. Βασίζεται στις αρχές της Δημοκρατίας, του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον, της αλληλεγγύης, της ισότητας και της συνεργασίας. Αναφέρονται οι τομείς στους οποίους μπορεί να δραστηριοποιείται, οι αδύναμες ομάδες που μπορεί να ενισχύσει καθώς και θέματα που αφορούν στη σύσταση, στη λειτουργία και τη διοικητική εποπτεία των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.ΑΛ.Ο) καθώς και τα υποστηρικτικά μέτρα για τους φορείς αυτούς στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το Ν.4430/2016 παράλληλα ορίζονται και περαιτέρω έννοιες για τη λειτουργία του τρίτου τομέα στη χώρα μας όπως:

- Η έννοια της «συλλογικής ωφέλειας», είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών από κοινού των μελών του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Αυτή δύναται να διαμορφώνεται και να πραγματοποιείται μέσα από μέσα από τις ισότιμες σχέσεις παραγωγής, μέσω της δημιουργίας αξιοπρεπών και σταθερών θέσεων εργασίας αλλά και μέσα από την εναρμόνιση της προσωπικής με την επαγγελματική και την κοινωνική ζωή των ατόμων.
- Εννοιολογείται η «κοινωνική ωφέλεια» και ορίζεται πως είναι η εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών τοπικού αλλά και ευρύτερου χαρακτήρα μέσω των κοινωνικών καινοτομιών.
- Ως «κοινωνική καινοτομία» εννοιολογείται η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών, οι οποίες έχουν σκοπό να ικανοποιούνται κοινωνικές ανάγκες, να συμφιλιώνεται η παραγωγή με την κατανάλωση, να εναρμονίζεται η σχέση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης αλλά και να διαμορφώνονται νέες μορφές κοινωνικών

σχέσεων που να στηρίζονται στις αρχές της συλλογικότητας και της ισοτιμίας και σε ανταγωνιστικές σχέσεις και πρακτικές.

- ο Η «βιώσιμη ανάπτυξη» είναι οι οικονομικές εμπορικές ή και ανταλλακτικές δραστηριότητες, οι οποίες προωθούν την αειφόρο ανάπτυξη του περιβάλλοντος, την κοινωνικοοικονομική ισότητα, την ισότητα των φύλων, την προστασία και την ανάπτυξη των κοινών αγαθών, προωθούν τη διαγενεακή συμφιλίωση και την πολυπολιτισμική συμφιλίωση, που είναι πολύ σημαντικές για την παγκοσμιοποίηση και την πολυπολιτισμικότητα που διακρίνει τις σημερινές κοινωνίες, δίνοντας παράλληλα έμφαση στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών.
- ο Ορίζονται επίσης οι «Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος» οι οποίες είναι υπηρεσίες που δίνουν πρόσβαση σε όλους, προάγουν την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και γίνονται ομπρέλα για την κοινωνική προστασία ομάδων όπως τα βρέφη, τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, επίσης τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Περιλαμβάνουν τον τομέα της υγείας, την κοινωνική στέγαση, την κοινωνική σίτιση, την εκπαιδευτική διαδικασία, την παιδική φροντίδα, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής. Είναι σημαντικό εδώ να σημειωθεί ότι ο νόμος αναγνωρίζει την υποχρέωση του κράτους στην κοινωνική πολιτική και οι υπηρεσίες αυτές δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του κράτους για δράσεις κοινωνικής πολιτικής.
- ο Ως «κοινωνική ένταξη» καλείται η δημιουργία των απαραίτητων εκείνων προϋποθέσεων για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή της κοινωνίας, ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες και τις ειδικές ομάδες πληθυσμού. Ταυτόχρονα ο νόμος εννοιολογεί πως «ευάλωτες» είναι οι πληθυσμιακές ομάδες όπου η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από ψυχικά και σωματικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Τα χαρακτηριστικά των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες είναι λίγο πολύ γνωστά σε όλους μας, αλλά θα ήθελα να κάνω μια συνοπτική αναφορά γιατί είναι ;άτομα με μορφής, άτομα εξαρτημένα από ουσίες(αλκοόλ, ναρκωτικά κοκ) αλλά και απεξαρτημένα, ανήλικοι με παραβατικές συμπεριφορές, οι κρατούμενοι/ες στα Καταστήματα Κράτησης και οι αποφυλακισθέντες. Οι «Ειδικές ομάδες » περιλαμβάνουν τα άτομα εκείνα της κοινωνίας που βρίσκονται σε δεινή θέση για την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας στον τόπο όπου διαβιούν λόγω οικονομικοκοινωνικών και πολιτισμικών αιτιών. Τέτοιες περιπτώσεις είναι: όσοι διαβιούν σε συνθήκες

φτώχειας, οι μακροχρόνια άνεργοι έως είκοσι πέντε ετών και άνω των πενήντα ετών, οι άστεγοι, τα άτομα που έχουν πέσει θύματα ενδοοικογενειακής βίας, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, τα θύματα trafficking ,οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο(για το χρονικό διάστημα που εκκρεμεί η εξέταση του αιτήματος χορήγησης ασύλου), οι οικονομικοί μετανάστες και τα άτομα που διακρίνονται από πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία πρέπει να έχει κοινωνικό αντίκτυπο. Ο «κοινωνικός αντίκτυπος» είναι η παραγόμενη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια που πηγάζει από τις δραστηριότητες των Φορέων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, σε οικονομικοκοινωνικό και περιβαλλοντικό και επίπεδο στις τοπικές κοινωνίες. Το εργαλείο που χρησιμοποιείται κάθε φορά για τη μέτρησή του ονομάζεται «Εργαλείο Μέτρησης Κοινωνικού Αντίκτυπου» και ορίζεται πως είναι το μοντέλο παρακολούθησης του κοινωνικού αντίκτυπου, που ο κάθε φορέας μπορεί να συμπληρώνει με σκοπό τη βελτίωση των διαδικασιών λειτουργίας του αλλά και την ενδυνάμωση των δραστηριοτήτων του.

Μέσω αυτού του νόμου, θεσπίζεται και το Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας το οποίο είναι πλέον η βάση δεδομένων στην οποία εγγράφονται απαραίτητως οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή από το Τμήμα Μητρώου, η τήρηση του οποίου και η λειτουργία του ρυθμίζονται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η χρηματοδότηση των φορέων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, γίνεται από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης.

Επιγραμματικά οι «Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» είναι:

- Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ)
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) που διέπονται από το άρθρο 12 του ν. 2716/1999 (Α' 96), συμπληρωματικά από τις διατάξεις του ν. 1667/1986 (Α' 196), του άρθρου 12 του ν. 3842/2010 (Α' 58) και του παρόντος νόμου
- Οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων, που συστήνονται με το άρθρο 24 του παρόντος νόμου

- Μη μονοπρόσωπα Νομικά Πρόσωπα (ΝΠ) πάσης φύσεως, αφού έχουν αποκτήσει νομική υπόσταση.(όπως οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί του ν. 4384/2016 (Α' 78), οι Αστικοί Συνεταιρισμοί του ν. 1667/1986, οι Αστικές Εταιρίες (κερδοσκοπικές ή μη) οι οποίες λειτουργούν σύμφωνα με τα αρ. 741-784 του ΑΚ για τις εταιρίες. Αυτά τα ΝΠ πρέπει να έχουν αναπτύξει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας, να λειτουργούν με δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων και φροντίζουν για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή των μελών τους. Έτσι ενδυναμώνονται οι οικονομικές δραστηριότητές τους και μεγιστοποιείται η παραγόμενη κοινωνική ωφέλεια μέσω της οριζόντιας και ισότιμης δικτύωσης με άλλους φορείς ΚΑΛΟ. Τέλος δεν πρέπει να έχει ιδρυθεί και να διοικείται είτε άμεσα είτε έμμεσα από Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α ή από οποιοδήποτε άλλο νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ

2.1 Ιδιότητα του Πολίτη

Η Ιδιότητα του πολίτη είναι μια έννοια που τη βρίσκουμε διαρκώς στη δυτική πολιτική φιλοσοφία, δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια αλλά ταυτόχρονα είναι πολυσήμαντη. Παραδοσιακά είναι συνδεδεμένη με τη συμμετοχή του ατόμου στη λαϊκή κυριαρχία και στην άσκηση της εξουσίας. Κατά τον Marshall «Στη ροή της ιστορίας, τα κοινωνικά δικαιώματα, δεν ενέχουν, απλώς, χαρακτήρα παροχής προς τους κοινωνικά ασθενέστερους, αλλά χαρακτήρα ενισχυτικό μιας αρχής ισότητας που μετριάζει τις ταξικές διαφοροποιήσεις. Αυτή η αρχή ισότητας οδηγεί στην ενεργητική, σωματική παρουσία του πολίτη στα κοινά, στην «άμεση αίσθηση συμμετοχής στην κοινότητα, τη βασισμένη στην προσήλωση σε ένα κοινό πολιτισμό» (Marshall T., Bottomore T. 1995, σ.75)

Η έννοια της Ιδιότητας του Πολίτη αναλόγως το πρίσμα υπό το οποίο εξετάζεται ερμηνεύεται και αναλόγως. Η πολιτική επιστήμη στοχεύει, ερμηνεύει και αναλύει τα χαρακτηριστικά που ανάγουν τον άνθρωπο σε πολίτη . Αυτό γίνεται εφικτό μέσω συνδυασμένων γνώσεων από διαφορετικά επιστημονικά γνωστικά αντικείμενα και πεδία. Εξετάζονται οι πολιτειακοί δεσμοί αλλά και οι υποχρεώσεις της έννοιας με τη δημοκρατία και το έθνος καθώς και η εξέλιξη των γεγονότων διαχρονικά από τους ιστορικούς ,ώστε να προσδιορίζονται οι συνθήκες που διαδραμάτισαν καθοριστικό

ρόλο στην εξέλιξη αυτή. Από την μεριά της νομικής επιστήμης γίνεται νομική διερεύνηση της έννοιας μέσα από την εθνική νομοθεσία αλλά και μέσα από θεμελιώδη διεθνή κείμενα που έχουν θεσπιστεί και είναι αναγνωρισμένα επισήμως τα οποία περιέχουν τα ατομικά δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις που διέπουν τα άτομα μιας κοινωνίας και είναι απαραίτητο να εκπληρώνονται (Καρακατσάνη Δ., 2004, σ. 13-14).

Αρχικά, έγινε σύνδεση της έννοιας της ιδιότητας του πολίτη με δύο θεωρητικές προσεγγίσεις. Η μια ήταν η πολιτική (δημοκρατική) θεωρητική προσέγγιση, όπου ο πολίτης είναι αυτός που συμμετέχει στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας μέσω της ψήφου του άρα η ιδιότητα του πολίτη ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την συμμετοχή του στον κυρίαρχο λαό μέσα στο κράτος (Καρακατσάνη Δ, 2004,σ.14). Η άλλη ήταν η φιλελεύθερη (πιο κοσμοπολίτικη θα λέγαμε θεώρηση) η οποία συνδέθηκε με το μετανεωτερικό κράτος και έβαλε στο επίκεντρο τις ατομικές ελευθερίες και τα ατομικά δικαιώματα του ατόμου.(Μπάλιας, 2008).

Οι απαρχές της δημοκρατικής προσέγγισης βρίσκονται στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία , στον Αριστοτέλη, όπου το άτομο έχει την ιδιότητα του πολίτη και είναι το κέντρο της πολιτειακά οργανωμένης κοινωνίας. Κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος από τη φύση του είναι «πολιτικό ζώον» και μπορεί να κυριαρχεί και να κυριαρχείται. Η ‘πόλις’ κατά τον ίδιο ήταν ένα πεδίο που μπορούσαν να απελευθερωθούν από τη δουλεία και κάθε μορφής καταπίεση και ήταν πολύ σημαντικό γι αυτό το λόγο να συμμετέχουν ενεργά οι πολίτες σε αυτήν. Ο ελεύθερος πολίτης ως ιδέα συνδέθηκε με την παιδεία, με την ηθική διάπλαση για τη διαμόρφωση του ανθρώπου σε πολίτη και με την συστηματική καλλιέργεια όλων εκείνων των αρετών που θα τον διαμόρφωναν σε ενεργό μέλος της ‘πόλις’ του Αριστοτέλη. (Μπάλιας, 2008)

Η φιλελεύθερη-κοσμοπολίτικη θεωρητική προσέγγιση βρίσκει τη σύνδεσή της στη μετανεωτερικότητα, όπου εδώ η κοινωνία αρχίζει και έχει υπερεθνικά χαρακτηριστικά λόγω της παγκοσμιοποίησης και η έννοια του πολίτη συνδέεται με τις έννοιες του κοσμοπολιτισμού , του μεταεθνικού κράτους και της κοινωνίας των πολιτών. (Νικολάου, 2006)

Ο κοινωνιολόγος Marshall T. H. (1893-1981) από τη Μ. Βρετανία το 1949, στο δοκίμιό του «Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη» εισάγει την έννοια της «citizenship» όπου στην ελληνική γλώσσα είναι δύσκολο να δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός

.Όμως έχει επικρατήσει, για ευκολία να χρησιμοποιούμε τη φράση «ιδιότητα του πολίτη».

Ο Marshall υποστηρίζει πως η ιδιότητα του πολίτη είναι μια κοινωνική θέση που απονέμεται σε όλους όσοι είναι πλήρη μέλη μιας κοινότητας. Όλοι όσοι την κατέχουν είναι ίσοι ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, με τις οποίες έχει εμπλουτιστεί αυτή η θέση. Δεν υπάρχει κάποια γενική αρχή που να ορίζει ποια θα είναι αυτά τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις. (Marshall T., Bottomore T.,1995, σ.62) . Πιστεύει πως το κάθε άτομο πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ισότιμο μέλους της κοινωνίας και για να καταστεί δυνατό αυτό σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η ολοένα και μεγαλύτερη κατοχύρωση δικαιωμάτων στους πολίτες. Αυτή η πρακτική θεωρούσε ότι θα μπορούσε να εξισορροπήσει την κοινωνική διαστρωμάτωση και τις κοινωνικές τάξεις, κυρίως μέσω της απόκτησης κοινωνικών δικαιωμάτων και φυσικά μέσω της παιδείας. Πίστευε πως αν οι πολίτες είχαν ίσα δικαιώματα, δε θα εξαφανίζονταν οι κοινωνικές ανισότητες , δεν θα διαρρηγνυόταν η ταξική διαστρωμάτωση και τον ενδιέφερε η επίδραση που θα είχε η ιδιότητα του πολίτη στις κοινωνικές τάξεις γιατί πίστευε πως στην ανάδειξη των κοινωνικών δικαιωμάτων συμβάλει η ιδιότητα του πολίτη και όχι η κοινωνική του θέση. Προτείνει να γίνεται η διάκριση της ιδιότητας του πολίτη σε τρία μέρη ή αλλιώς σε τρία συστατικά στοιχεία:

– Το ατομικό: όπου σε αυτό το στοιχείο υπάρχουν τα απαραίτητα δικαιώματα για την ελευθερία του ατόμου , την προσωπική του ελευθερία και βασικές ελευθερίες (όπως είναι η ελευθερία στην έκφραση, στη σκέψη, στην πίστη κοκ),

– Το πολιτικό: που περικλείει το δικαίωμα να συμμετέχει το άτομο στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας,

– Το κοινωνικό: το οποίο περιέχει όλο το φάσμα των δικαιωμάτων που ενυπάρχουν στη ζωή ενός πολιτισμένου ατόμου συμφώνως πάντα με το επίπεδο ζωής που δύναται να γίνεται αποδεκτό στη συγκεκριμένη κοινωνία που διαβιεί. Ο Marshall πιστεύει ότι αυτή του η θέση-πρόταση θα μπορούσε να υιοθετηθεί ευκολότερα από νεοφιλελεύθερα κράτη πρόνοιας ώστε η citizenship να συνυπάρχει με τις ταξικές ανισότητες. (Marshall T.H., Bottomore T.,1995, σ.42).

Ο Oldfield A. από την άλλη, διακρίνει στην ιδιότητα του πολίτη δύο θέσεις. Η μια είναι η Ιδιότητα του πολίτη σε νομική θέση, η οποία εμπεριέχει τα δικαιώματά του γιατί είναι

μέλος της κοινωνίας και αυτά τα δικαιώματα του κάνουν επιτρεπτή τη συμμετοχή του στα κοινά δηλαδή επί της ουσίας στο να είναι πολίτης και η δεύτερη είναι η πρακτική θέση η οποία αναφέρεται στη λειτουργία του κάθε ατόμου ενεργεί κανείς ως πολίτης σε μια δημοκρατική κοινωνία που διαμένει . Κάνοντας αυτή τη διάκριση ο Oldfield, ο πολίτης αποκτά δύο μορφές εκ των οποίων η μια είναι η δημόσια ως πολίτης και η άλλη είναι η ιδιωτική ως άτομο.(Oldfield,A.,1990).

Η ιδιότητα του πολίτη είναι συνδεδεμένη με την έννοια της «δημοκρατίας», με τα «δικαιώματα» και τις «αξίες». Παραπέμπει κάθε φορά σε διαφορετικά αλλά και αντιφατικά περιεχόμενα όπως το κοινό καλό, το εθνικό συμφέρον, τα ατομικά συμφέροντα, η πολιτική αρετή, ακόμα και η αξία να συμμετέχουν οι πολίτες στην πολιτική. Πλέον στις σύγχρονες κοινωνίες που διακρίνονται από ολοένα και περισσότερα υπερεθνικά χαρακτηριστικά η έννοια του πολίτη συνδέεται νέες σημαντικές για την εξέλιξή της, έννοιες όπως είναι η μεταεθνική πολιτειότητα, η Παγκόσμια Κοινωνία Πολιτών, η Ευρωπαϊκή ιδιότητα του Πολίτη, η Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση.

Στη σημερινή εποχή είναι αναγκαιότερο από ποτέ να αναδεικνύεται με μεγαλύτερη ένταση η ανάγκη για μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης και συμμετοχής των πολιτών στα κοινά στη διακυβέρνηση των σύγχρονων κοινωνιών, δηλαδή για «εκδημοκρατισμό της δημοκρατίας» μέσα από την ενίσχυση της «κουλτούρας της κοινωνίας των πολιτών» (Γκίντεν Α, 2001).

2.2 Κοινωνία των Πολιτών

Αρχικά από μόνη της ως έννοια είναι παράδοξη, γιατί έτσι και αλλιώς η ίδια η κοινωνία αποτελείται από πολίτες, οπότε ποιός ο λόγος να πλεονάζουμε και να χρησιμοποιούμε και τις δύο αυτές λέξεις, θα αναρωτηθεί κάποιος. Συχνά χρησιμοποιούμε τη φράση «κοινωνία πολιτών» και άλλες φορές τη φράση «κοινωνία των πολιτών» .

Κατά τον Γιαννή Ν., η «Κοινωνία των Πολιτών» σχετίζεται με ατομικές μεμονωμένες δράσεις των πολιτών που συνιστούν κατά πάσα πιθανότητα ένα σύνολο από πρωτογενή πολιτικά υποκείμενα τα οποία δεν είναι απαραίτητο να είναι οργανωμένα σε ένα υποσύνολο πέραν της εθνικής-κρατικής συγκρότησης και ταυτότητας οπότε καθαυτή την έννοια οι πολίτες φαίνεται να είναι τα συνειδητά μέλη της γενικής συνέλευσης του κράτους τα οποία όμως δεν είναι οργανωμένα πολιτικά υποκείμενα. Ο πολίτης της

Κοινωνίας των Πολιτών συνήθως νοιάζεται για το δημόσιο χώρο και τους υπόλοιπους πολίτες γύρω του όσο ενδιαφέρεται και για τον ίδιο του τον εαυτό.

Η λεπτή γραμμή για να διαχωριστεί η φράση «Κοινωνία των Πολιτών» από την «Κοινωνία Πολιτών» κατά τον Γιαννή Ν., είναι η φράση του Δημόκριτου «με ενδιαφέρει το δίκιο, όχι το δίκιο μου» και είναι μια ουσιαστική και μια πιο βαθιά δημοκρατική συμπεριφορά με δημοκρατική ποιότητα. Για τη συμμετοχή στην Κοινωνία των Πολιτών βασική προϋπόθεση είναι ο πολίτης να είναι ενημερωμένος και να προβληματίζεται σχετικά με την κοινωνική συνύπαρξη και πρέπει να υπάρχει ενσυνείδητος, ουσιαστικός και πλήρης σεβασμός της συνταγματικής δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των διεθνών συνθηκών και ας απουσιάζει η επιθυμία για περαιτέρω καθημερινή επιδίωξη και εμβάθυνση των προαναφερόμενων σε διάφορα πεδία που ο κάθε ενεργός πολίτης επιλέγει ώστε να προσδίδεται στο κράτος δικαίου και στη δημοκρατία σταθερά και αυξητικά ποιοτικότερο περιεχόμενο. Ο Λαός κατά το αρ.51 παρ.3 του Συντάγματος αποτελείται από όσους έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν πολιτών και υπό αυτήν την έννοια είναι πολιτική οντότητα, αποτελεί σώμα συμμετοχής στα κοινά και ταυτίζεται με το λεγόμενο πολιτικό σώμα, παραμένει ιδιώτης μέχρι τη στιγμή που πηγαίνει στην κάλπη, αποτελεί το εκλογικό σώμα κατά τη διαδικασία της ψήφου και φεύγοντας από το εκλογικό τμήμα γίνεται πάλι ιδιώτης. Το κράτος δικαίου δεν υπόκειται σε άλλες σκοπιμότητες, «ηθικότερες και νομιμότερες που υπέρκεινται αυτού όπως η θρησκευτική πίστη, η προαιώνια πατρίδα, ο ακατάλυτος οικογενειακός δεσμός, ή άλλες όπως η άνευ όρων αφοσίωση στις οποίες μπορεί να δικαιολογεί την παραβίαση των κανόνων του κοινωνικού συμβολαίου». (Γιαννής,2002 σ.8). Υπό αυτήν την έννοια ο πολίτης εκτός από δικαιώματα ,έχει και υποχρεώσεις και αυτή είναι βασική προϋπόθεση για την κοινωνική του ένταξη γιατί και οι δύο έννοιες είναι ισότιμες μεταξύ τους.

Η «Κοινωνία Πολιτών» αναφέρεται κυρίως στις ομάδες πολιτών που οργανωμένα επιδιώκουν από κοινού την επίτευξη ενός κοινωφελούς σκοπού. Ο Τζων Στιούαρτ Μιλ όπως αναφέρει ο Γιαννής Ν., διακρίνει τους πολίτες σε ενεργούς και παθητικούς και διευκρινίζει πως συνήθως οι Κυβερνώντες προτιμάνε τη δεύτερη κατηγορία πολιτών γιατί είναι ευκολότερο να εξουσιάζουν υπάκουους ή αδιάφορους όμως η δημοκρατία έχει ανάγκη τους ενεργούς.(Γιαννής,2002 σ.10)

Εκφράσεις της «Κοινωνίας Πολιτών» είναι οι παραδοσιακοί θεσμοί κοινωνικής εκπροσώπησης, οι οργανώσεις των παραγωγικών τάξεων, η τοπική αυτοδιοίκηση, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εν μέρει η εκκλησία, αλλά και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Αυτοί οι θεσμοί, λόγω της ανεξαρτησίας τους, συμπράττουν στην παραγωγή πολιτικών αλλά δεν είναι μέρος της πολιτικής διαδικασίας. Βλέπουν μακρύτερα και ευρύτερα, εντάσσουν το μερικό, μέσα στο συμφέρον του συνόλου το οποίο εκπροσωπούν και συνθέτουν ένα πιο γενικό σχέδιο το οποίο συμβάλλει στην καλύτερη ποιότητα και αποτελεσματικότητα του δημόσιου ελέγχου που ασκούν τα ΜΜΕ ώστε να επιτυγχάνονται και να εκπληρώνονται οι αποστολές τους. Ο όρος «Μη Κυβερνητικές» υπάρχει σε διεθνές επίπεδο και χρησιμοποιείται για να δηλώσει όλες τις μορφές διακυβέρνησης όχι μόνο την κυβέρνηση ενός κράτους όπως: τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις, εθνικές και υπερεθνικές κυβερνήσεις, θεσμούς της Ε.Ε., διεθνής διακυβέρνηση διαμέσου περιφερειακών αλλά και παγκόσμιων διεθνών οργανισμών.

Ο Gellner θεωρεί ότι η έννοια της Κοινωνίας των πολιτών είναι ανώτερη από την έννοια της δημοκρατίας, γιατί η δημοκρατία ναί μεν προτιμά τη συναίνεση από τον καταναγκασμό των ατόμων δεν μας λέει όμως σχεδόν τίποτα για τις κοινωνικές προϋποθέσεις της αποτελεσματικότητας από τη γενική συναίνεση – συμμετοχή. (Gellner, 1994)

Η ανεπάρκεια των κρατών δημιουργεί αδυναμία και ένα κενό ως προς την ίση πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες για το σύνολο των πολιτών το οποίο έρχεται να το καλύψει η ίδια η κοινωνία μέσω της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών, όπως: ο εθελοντισμός, η κοινωνία των πολιτών, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Στην κοινωνία των πολιτών η οικονομία και το πολίτευμα διαχωρίζονται. Το πολίτευμα βοηθάει στην πραγμάτωση των στόχων αλλά έχει και τον έλεγχο επί των υπερβολών του ατομικού συμφέροντος. Η κοινωνία των πολιτών λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος στην επικοινωνία ανάμεσα στις κρατικές δομές και στην κοινωνία διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην διαρρύθμιση της οργανωμένης κοινωνικής συμβίωσης.

Ο E. Gellner βλέπει την κοινωνία των πολιτών ως σύνολο διάφορων Μη κυβερνητικών θεσμών που είναι αρκετά ισχυρό ώστε να μπορεί να λειτουργεί ως αντίβαρο του κράτους. (Gellner, 1994 σ.48)

Ο φιλόσοφος J. Habermas θεωρεί ότι τα μέλη της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να επεξεργάζονται πολιτικά το ταχύτατα αναπτυσσόμενο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Η παγκοσμιοποίηση για αυτόν δεν έχει αρνητική χροιά και για την ομαλή μετάβαση του εθνικού κράτους σε αυτήν πρέπει να υπάρχουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες στους οποίους στηρίζεται η Δημοκρατία.(Habermas,2007). Δεν εξυψώνει το νεοφιλελευθερισμό που ενυπάρχει στην έννοια της «παγκοσμιοποίησης», είναι αντίθετος της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και υπέρμαχος της παλιάς Ευρώπης, της Ευρώπης των Λαών. Άποψή του είναι, ότι τα κράτη οφείλουν να συνεργάζονται μέσα σε μια πολύ-πολιτισμικοκεντρική πραγματικότητα, η οποία είναι απαραίτητο να αναδυθεί μέσα από τις κοινωνίες των πολιτών τους. Οι πολίτες όμως δεν πρέπει να έχουν μόνο το ρόλο του οικονομικού υποκειμένου αλλά να είναι ελεύθερες οντότητες και δημιουργοί δικαίου. Όλα αυτά θα καταστούν δυνατά μέσω επαναπροσδιορισμού των θεσμικών και κρατικών δομών.(Habermas,2007)

Από τις απαρχές της οικονομικής κρίσης η Κοινωνία των Πολιτών δίνει ολοένα και δυνατότερο παρόν σε όλες τις εκφάνσεις και τους τομείς της κοινωνίας και ταυτόχρονα αποτελεί ένα αδιάλειπτο αίτημα για την εξισορρόπηση του Δημοσίου και του Ιδιωτικού στο δίπολο Αγορά vs Κράτος. Ο επίσημος όρος «Κοινωνία των Πολιτών» αφορά στις μορφές κοινωνικής δράσης, που προκύπτουν από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες ατόμων που δεν έχουν σχέση με το κράτος και ούτε δεσμεύονται από κάποιας μορφής διοίκηση με αυτό. Η Κοινωνική Οικονομία είναι η βάση για την κοινωνία των πολιτών πάνω στην οποία η δεύτερη αναπτύσσεται και δρα και αποτελεί όραμα για μια κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων.

2.2.1 Η δομή της κοινωνίας των πολιτών

Η οργανωτική δομή της κοινωνίας των πολιτών και τα μέλη αυτής έχουν κυρίαρχο σκοπό και στόχο την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος μέσω δημοκρατικών διαδικασιών και αναλαμβάνει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στις δημόσιες υπηρεσίες και τον πολίτη. Οπότε, η κοινωνία των πολιτών περιλαμβάνει οργανώσεις όπως: οι ΜΚΟ (μη κυβερνητικές οργανώσεις), κοινωνικούς εταίρους αλλά και τις οργανώσεις βάσης οι οποίες είναι ομάδες από τη νεολαία και οικογενειακές ομάδες.(https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=el)

Οι οργανώσεις κοινωνικών εταίρων πρέπει να αντιπροσωπεύουν απαρέγκλιτα και παράλληλα τα συμφέροντα των εργαζομένων πολιτών και των εργοδοτών, παραδείγματα τέτοιων οργανώσεων είναι: Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (CES), η Ένωση Συνομοσπονδιών της Βιομηχανίας και των Εργοδοτών της Ευρώπης (BUSINESSEUROPE), η Ευρωπαϊκή Ένωση Βιοτεχνικών και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (UEAPME) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίων Επιχειρήσεων (ΕΚΔΕ).(https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/social_partners.html)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με το αρ.15 της Συνθήκης λειτουργίας της Ε.Ε (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT>) αναγνωρίζει την κοινωνία των πολιτών και θεωρεί αναγκαίο το ρόλο της, ώστε να υπάρχει χρηστή διακυβέρνηση στους κόλπους της ένωσης, ενώ με το αρ.11 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζεται ο ανοιχτός, διαυγής και ανά τακτά χρονικά διαστήματα διάλογος με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως για παράδειγμα σε νομοπαρασκευαστικές νομοθετικές προτάσεις της Ε.Ε.(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>)

Η Κοινωνία των πολιτών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο εκπροσωπείται από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), της οποίας ο ρόλος είναι συμβουλευτικός. Συστάθηκε το 1957, με κύριο σκοπό να προωθεί τα συμφέροντα των κοινωνικοοικονομικών ομάδων που την απαρτίζουν. Τα μέλη της διορίζονται ανά πενταετία, αποτελείται από 350 μέλη και σε κάθε κράτος-μέλος αναλογούν από πέντε (5) έως εικοσιτέσσερις (24) αντιπρόσωποι από ομάδες εργοδοτών, εργαζομένων και τομέων από διάφορες δραστηριότητες όπως: μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καταναλωτές, γεωργία, συνεταιρισμών, ελεύθερων επαγγελματιών κ.α.(https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_economic_social_committee.html)

Την τελευταία τριακονταετία γίνεται πολύ μεγάλος λόγος για την Κοινωνία των Πολιτών , υπάρχει πλήθος εννοιολογικών προσεγγίσεων αλλά δεν έχει βρεθεί ακόμα ένας κοινά αποδεκτός. Υπάρχουν όμως κοινά αποδεκτά χαρακτηριστικά που την προσδιορίζουν όπως αναφέρει ο Μακρυδημήτρης Α. στο βιβλίο του «Κράτος των Πολιτών». Η Κοινωνία πολιτών είναι οργανωμένες δράσεις που λαμβάνουν χώρα μέσα στα πλαίσια μιας ανοικτής και δημοκρατικής κοινωνίας, και έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

(α) Έχουν μη κρατικό, μη κυβερνητικό ή πολιτικό χαρακτήρα (...),δηλαδή θεσμικά είναι ανεξάρτητες από το κράτος

(β) Δεν έχουν οικονομικό και κερδοσκοπικό χαρακτήρα παρά έχουν κοινωφελή χαρακτήρα και σκοπό

(γ) Διέπονται από εθελοντικό χαρακτήρα σχετικά με τη συμβολή σε χρόνο, σε χρήμα αλλά και στην προσπάθεια των μελών που είναι οργανωμένα σε αυτές ή όσων συνεργάζονται με αυτές

(δ)Έχουν δημοκρατικό, κοινωνικό, ηθικό ή πολιτισμικό χαρακτήρα και αποστολές με ανάλογες ιδιότητες, αρχές, πνεύμα και κουλτούρα που διέπει τις δραστηριότητές τους και εκφράζει και συνεπάγεται την αντίστοιχη λογική αυτοδέσμευσης όλων των μελών τους για την επίτευξη των κοινωφελών σκοπών τους. (Μακρυδημήτρης,2006 σ.53-54)

2.3 Εθελοντισμός

Κατά τον Γιαννή Ν.(2002) ο εθελοντισμός στη χώρα μας έγινε ευρύτερα γνωστός από τις απαρχές του 1990 και ήταν συνδεδεμένος με τον τομέα της Υγείας και της Κοινωνικής Πρόνοιας, ιδίως σε τομείς όπως η δασοπροστασία, η προστασία του περιβάλλοντος, η αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, η ανεργία και ο κοινωνικός αποκλεισμός, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θέματα μεταναστευτικά αλλά και μειονοτικού χαρακτήρα, στον πολιτισμό αλλά και στην εκπαίδευση.

Όταν αναφερόμαστε στον όρο «εθελοντική εργασία» πρέπει να μας είναι σαφές πως είναι, η οποιασδήποτε μορφής μη αμειβόμενη εργασία η οποία δεν έχει αποσκοπεί σε οικονομικά οφέλη. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Απόφαση αριθ. 37/2010/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2009, για το ευρωπαϊκό έτος εθελοντικών δραστηριοτήτων που προωθούν την ενεργό συμμετοχή του πολίτη (2011), ΕΕ L 17 της 22.1.2010 οι εθελοντικές οργανώσεις πρέπει να διαθέτουν κάποια νομική υπόσταση κοινώς να είναι επίσημες ή θεσμικές/νομικές οντότητες, πρέπει να είναι αυστηρώς Μη Κερδοσκοπικές από τα μέλη που τις απαρτίζουν ή από τα διοικητικά τους στελέχη, να έχουν διοικητική ανεξαρτησία δηλαδή να μην εξαρτώνται από την εκάστοτε κυβέρνηση ή από άλλες αρχές του Δημοσίου, η διοίκηση πρέπει να διέπεται από την αρχή της ανιδιοτέλειας και η δραστηριότητές τους να στοχεύουν σε προώθηση των σκοπών του δημοσίου συμφέροντος.(Γιαννής,2002)

Από τη δεκαετία του 1990 μέχρι και τις μέρες μας ο εθελοντισμός αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς στην Ελλάδα, μπαίνοντας η χώρα μας στην περίοδο της ώριμης μεταπολίτευσης το 1989. Ο ελεύθερος χρόνος των πολιτών αυξήθηκε, επίσης παράλληλα άρχισε να αυξάνεται η ανεργία γεγονός που οδήγησε σε εθελοντικές δομές απασχόλησης, το κράτος πρόνοιας κατέρρευε και οδηγήθηκε σταδιακά σε εκχώρηση υπηρεσιών, οι δημογραφικές εξελίξεις άρχισαν να οδηγούν σε μείωση των δημοσίων δαπανών αντισταθμίζοντας δράσεις μέσω εθελοντικών δομών, υπήρξε συνειδητοποίηση της νέας πραγματικότητας η οποία οδηγούσε σταδιακά και σταθερά σε νέες ανάγκες λόγω της μόλυνσης του περιβάλλοντος, λόγω ολοένα και συχνότερων φυσικών καταστροφών, λόγω των δικαιωμάτων, επίσης στη δημόσια και δωρεάν υγεία αλλά και στις μεταναστευτικές ροές λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων στις γύρω χώρες. Παράλληλα το πολιτικό σύστημα ήταν ανεπαρκές και δεν μπορούσε να δώσει αξιόπιστες λύσεις, γεγονός που καθοδηγεί τη σκέψη μας σε μια καθεαυτή κρίση της πολιτικής.(Γιαννής Ν.,2002)

Ο εθελοντής θέλει να προσφέρει έργο χωρίς να ζητά χρήματα, αφιερώνει χρόνο, κόπο, ψυχική δύναμη και πάρα πολλές φορές ξοδεύει δικά του χρήματα για την επίτευξη κάποιου κοινωφελούς σκοπού. Στην ελληνική κοινωνία η προσφορά αυτή πολλές φορές δύσκολα αναγνωριζόταν και δεν γινόταν εύκολα κατανοητή. Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης που βίωσε η χώρα μας, το κράτος συρρικνώθηκε ακόμα περισσότερο. Η κατάσταση αυτή οδήγησε τους Έλληνες στην ανάγκη να δράσουν μέσω της αλληλοβοήθειας είτε μεμονωμένα είτε οργανωμένα.

Ο Εθελοντισμός, είναι η πεμπουσία της αλληλεγγύης. Ως έννοια είναι ευρεία και περιλαμβάνει τον 'ανεπίσημο' εθελοντισμό ο οποίος έχει να κάνει με προσωπικές, μεμονωμένες και πολλές φορές πρόσκαιρες δράσεις και τον 'επίσημο' που αφορά οργανωμένες δράσεις ,με κύριο χαρακτηριστικό τους τη σταθερότητα και την επανάληψη στην προσφορά και αναδύεται μέσα από οργανωμένες δράσεις οργανώσεων, ιδρυμάτων και λοιπών φορέων.

Πρέπει να αναφερθεί επιπλέον, ότι στον εθελοντισμό περιλαμβάνονται και όλες οι δραστηριότητες που συνδέονται με τον ερασιτεχνικό αθλητισμό ,τις επαγγελματικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις (στο βαθμό που δεν θεωρούνται ΜΚΟ και κοινωνία πολιτών), τις εκκλησίες, τα ευρωπαϊκά και εθνικά πολιτικά κόμματα ,οι παρατάξεις σε νομαρχιακό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο δήμων.(Γιαννής Ν.,2002)

Οι εθελοντικές δραστηριότητες προσφέρονται από φυσικά πρόσωπα, αυθόρμητα, αβίαστα, παραμερίζοντας το προσωπικό όφελος και το ατομικό κέρδος ατομικά ή συλλογικά μέσω οργανώσεων για ένα καθορισμένο ή αόριστο χρονικό διάστημα και οι δράσεις τους έχουν μοναδικό σκοπό και στόχο την ωφέλεια και το συμφέρον τρίτων προσώπων και πραγματοποιούνται μόνο για σκοπούς αλληλεγγύης. (<https://www.openbook.gr/didaskontas-ton-ethelontismo/>)

Πρόσφατα με το νέο Ν.4873/2021 (ΦΕΚ 248/Α/16-12-2021) επιδιώχθηκε να δημιουργηθεί ένα πιο συγκροτημένο νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, ώστε να ξεκαθαρίσει το τοπίο που ρυθμίζει τις σχέσεις ανάμεσα στην κοινωνία των πολιτών, στο κράτος και στον εθελοντισμό με την λιγότερη δυνατή παρέμβαση του κράτους με σκοπό την περαιτέρω ανάπτυξη της Κοινωνίας των Πολιτών . Ρυθμίζει ενιαία θέματα που άπτονται στην άνευ οικονομικού ή άλλου υλικού ανταλλάγματος εθελοντική απασχόληση μέσα ή έξω από τη χώρα και στην καταχώρηση, την εγγραφή αλλά και τη χρηματοδότηση όλων των εθελοντικών οργανώσεων που έχουν συσταθεί και λειτουργούν στη χώρα μας είτε ως Σωματεία, είτε ως Αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες κοινωφελών σκοπών, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα, η διαφάνεια, η χρηστή τους διαχείριση και η λογοδοσία τους. Ο Νομοθέτης ορίζει την έννοια του Κοινωφελούς Φορέα και των Φορέων Παροχής Εθελοντικής απασχόλησης. Επίσης, αναγγέλλει τη δημιουργία της Δημόσιας Βάσης Δεδομένων, το Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π και τη χρηματοδότησή τους. Τέλος σε αυτό το νομοθέτημα ορίζεται ρητά πως *εθελοντής είναι το φυσικό πρόσωπο που διαμένει ή κατοικεί στην Ελλάδα και προσφέρει εθελοντική απασχόληση σε ατομικό ή σε συλλογικό επίπεδο στα πλαίσια Δράσεων οιοδήποτε Φορέα Παροχής Εθελοντικής Απασχόλησης, ενώ ο εθελοντισμός ως έννοια ορίζεται ως η οικειοθελής δέσμευση του εθελοντή να προσφέρει εργασία και υπηρεσίες προς όφελος του κοινωνικού συνόλου χωρίς να αμείβεται ή να λαμβάνει άλλο υλικό αντάλλαγμα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :ΜΚΟ

3.1 Τα νομικά πρόσωπα (ΝΠ)

Όλων των μορφών οι οργανώσεις για να δραστηριοποιούνται όπως προείπαμε οφείλουν να έχουν νομική μορφή και υπόσταση. Τα νομικά πρόσωπα είναι ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν ένα σκοπό αλλά και το σύνολο της περιουσίας που έχει ταχθεί για την

εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού και πρέπει να τηρούν τους όρους που ορίζει ο νόμος. Τα νομικά πρόσωπα αναλόγως με τον τρόπο που έχουν ιδρυθεί και τον επιδιωκόμενο σκοπό για τον οποίο ιδρύθηκαν μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

1. Τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ): Είναι εκείνα, που ο σκοπός τους είναι συνδεδεμένος με την εξυπηρέτηση και την εκτέλεση μιας κρατικής υπηρεσίας ή λειτουργίας. Ο Δημόσιος τομέας οριοθετήθηκε με το Ν.1256/1982 (ΦΕΚ 65/Α/31-5-1982) περιελάμβανε όλους ανεξαρτήτως τους κρατικούς φορείς δημόσιου, ιδιωτικού ή μικτού δικαίου δηλαδή: α) οι Κρατικές ή Δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκπροσωπούνται από το νομικό πρόσωπο του Δημοσίου, β) οι Κρατικοί ή οι Δημόσιοι Οργανισμοί ως κρατικά ΝΠ Δημοσίου Δικαίου, γ) οι Κρατικές ή Δημόσιες και επιχειρήσεις (π.χ Δ.Ε.Η, Ο.Τ.Ε, Ε.Ρ.Τ κλπ) ,δ) Τα Κοινοφελή Ιδρύματα του Αστικού Κώδικα που περιήλθαν στο Δημόσιο και χρηματοδοτούνται ή επιχορηγούνται απ' αυτό. ε) οι Τραπεζιτικές και άλλες ανώνυμες εταιρείες στις οποίες τα παραπάνω ΝΠ έχουν το σύνολο ή την πλειοψηφία των μετοχών του εταιρικού κεφαλαίου είτε απολαμβάνουν κρατικό προνόμιο ή κρατική επιχορήγηση, παραδείγματος χάριν η Τράπεζα Ελλάδος, η Αγροτική Τράπεζα, η Εθνική Τράπεζα, η Κτηματική Τράπεζα, η Εμπορική Τράπεζα, η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως κ.α., στ) τα κρατικά νομικά πρόσωπα που έχουν χαρακτηριστεί από το νόμο ή τα δικαστήρια ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, όπως ο Οργανισμός Συγκοινωνιών Ελλάδος, ο Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός και που χρηματοδοτούνται ή επιχορηγούνται από οποιοδήποτε των προαναφερομένων νομικών προσώπων, ζ) Οι θυγατρικές ανώνυμες εταιρείες των πιο πάνω Νομικών Προσώπων που ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από αυτά. Με την πάροδο των χρόνων και ανάλογα τις επιταγές των καιρών σαφώς προκύπτουν κάποιες τροποποιήσεις Παραδείγματα τέτοιων μορφών είναι οι Ο.Τ.Α (Δήμοι), οι Περιφέρειες, ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ ακόμα και η Εκκλησία της Ελλάδος
2. Τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ): Είναι τα Νομικά Πρόσωπα που ιδρύονται από ιδιώτες και οφείλουν να ακολουθούν τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου (Αστικό και Εμπορικό Δίκαιο).

Κατά κανόνα τα Ν.Π.Δ.Δ. ιδρύονται από το ίδιο το κράτος το οποίο θεσπίζει και τους κανόνες τους και αναλαμβάνουν δικαιώματα και υποχρεώσεις ανεξάρτητα από αυτό.

Στηρίζονται στο γράμμα του νόμου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι όλα τα νομικά πρόσωπα που ανήκουν στο κράτος είναι απαραίτητα και δημοσίου δικαίου.

Οι κύριες κατηγορίες για να μπορούν να διακρίνονται τα Ν.Π.Ι.Δ στο ελληνικό αστικό αλλά και Εμπορικό Δίκαιο είναι οι κάτωθι:

- Τα Σωματεία : Στο αρ.78του ΑΚ ως σωματείο ορίζεται η ένωση προσώπων που επιδιώκει μη κερδοσκοπικό σκοπό. Αποκτά προσωπικότητα με την εγγραφή της σε ειδικό δημόσιο βιβλίο το οποίο τηρείται στο Πρωτοδικείο της έδρας του. Για τη σύστασή του είναι απαραίτητο να έχει είκοσι τουλάχιστον φυσικά πρόσωπα. Στα αρ.79–αρ.106 του ΑΚ περιγράφεται η διαδικασία για την εγγραφή του ήτοι, οι ιδρυτές ή η διοίκηση του σωματείου οφείλουν να υποβάλλουν αίτηση στο Πρωτοδικείο της έδρας του μέσα στην οποία επισυνάπτονται η συστατική πράξη, τα ονόματα των μελών της διοίκησης και το καταστατικό υπογεγραμμένο από όλα τα μέλη και με χρονολογία, έως και τη διαδικασία για τη διάλυση και τη διανομή της περιουσίας κατά τη διάλυσή του. Το καταστατικό για να μην ενέχει κίνδυνο ακυρότητας πρέπει να καθορίζει το σκοπό, την επωνυμία και την έδρα του σωματείου, τους όρους προσχώρησης, αποχώρησης ή διαγραφής των μελών καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Επίσης, πρέπει να αναφέρει τους πόρους, τον τρόπο με τον οποίο θα αντιπροσωπεύεται δικαστικά και εξώδικα, τα όργανα της διοίκησης αλλά και τον τρόπο με τον οποίο η ίδια λειτουργεί και τον τρόπο με τον οποίο παύονται τα όργανά της. Πρέπει μέσα στο καταστατικό επίσης να αναφέρεται με ποιους όρους συγκαλείται και συνεδριάζει η γενική συνέλευση των μελών αλλά και υπό ποιους όρους δύναται να αλλάζει το καταστατικό και τους όρους διάλυσής του. Αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι, το Πρωτοδικείο δέχεται την αίτηση και διατάζει να δημοσιευτεί στον τύπο περίληψη του καταστατικού με τα βασικά στοιχεία του και να εγγραφεί το σωματείο στο βιβλίο των σωματείων. Το καταστατικό βεβαιώνεται από τον πρόεδρο του δικαστηρίου και κατατίθεται στο αρχείο του. Οι σύλλογοι επίσης ανήκουν στα σωματεία.(Καρατζά,2010 σ.8)
Ενώσεις προσώπων που δεν αποτελούν σωματεία, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, διέπονται από τις διατάξεις για την εταιρεία. Όταν η ένωση μετατραπεί σε σωματείο η περιουσία της μεταβιβάζεται στο σωματείο. (αρ.106ΑΚ)
- Τα Ιδρύματα: Εάν με ιδρυτική πράξη μια περιουσία ορίστηκε για να εξυπηρετηθεί ένας ορισμένος σκοπός, το ίδρυμα αποκτά προσωπικότητα με διάταγμα που εγκρίνει τη σύστασή του. Η ιδρυτική αυτή πράξη γίνεται με δικαιοπραξία εν ζωή(σε

συμβολαιογραφείο) ή με διάταξη τελευταίας βούλησης. Μέσα στην ιδρυτική πράξη καθορίζεται ο σκοπός του ιδρύματος, η περιουσία του και ο οργανισμός του. Το εγκριτικό διάταγμα που θα εκδοθεί μπορεί να κάνει τροποποιήσεις στον οργανισμό με τον όρο ότι θα σεβαστεί την επιθυμία του ιδρυτή. Η ίδρυση του Ιδρύματος γίνεται αυτεπάγγελτα από την αρμόδια αρχή. Τα πρόσωπα που ωφελούνται από το σκοπό του Ιδρύματος έχουν αγωγή εναντίον του. Αν τα πρόσωπα αυτά δεν προσδιορίζονται με επάρκεια από την ιδρυτική πράξη, η διοίκηση του ιδρύματος πρέπει να τα προσδιορίσει κατά εύλογη κρίση. Τα αρ.108-126 του ΑΚ ορίζουν ότι έχει σχέση με το ίδρυμα, το τέλος του, τον τρόπο που μπορεί να γίνει μεταβολή του οργανισμού, τη μετατροπή του σκοπού του, ορίζει επίσης τις επιτροπές εράνων αλλά και τον τρόπο υποκατάστασης του ιδρύματος.

- Οι Εταιρείες: Ο νόμος ορίζει πως με τη σύμβαση της εταιρείας δύο οι περισσότερα πρόσωπα έχουν αμοιβαία υποχρέωση να επιδιώκουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό και κυρίως οικονομικό σκοπό. Δεν είναι όμως απαραίτητο η εταιρεία να έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Από το αρ.741 έως το αρ.784 του ΑΚ ρυθμίζονται τα θέματα μεταξύ των εταίρων, τα θέματα της διοίκησής της όπου εάν δεν έχει συμφωνηθεί διαφορετικά η διοίκησή της ανήκει σε όλους τους εταίρους, θέματα διαχείρισης, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των εταίρων, τα δικαιώματά τους στα αποκτήματα και στις εισφορές αλλά και τις υποχρεώσεις τους απέναντι σε τρίτους, θέματα διανομής κερδών, ο τρόπος λύσης της εταιρείας, θέματα εκκαθάρισης κ.ο.κ.
- Οι Συνεταιρισμοί: Ένας σαφής ορισμός που μπορεί να δοθεί για τους συνεταιρισμούς είναι αυτός της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας (ICA) που συμφωνήθηκε στο Παγκόσμιο συνέδριο του Μάντσεστερ το οποίο διενεργήθηκε το 1995. « Συνεταιρισμός είναι κάθε αυτόνομη και εθελοντική ομάδα φυσικών προσώπων που έχουν σκοπό την ικανοποίηση διάφορων κοινωνικών τους αναγκών όπως: οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς αλλά και την ικανοποίηση των προσδοκιών τους μέσα από μια κοινή ιδιόκτητη και δημοκρατικά διοικούμενη επιχείρηση. Στην ελληνική νομοθεσία ο πρώτος νόμος ήταν ο 602/1915 όπου όριζε πως συνεταιρισμός είναι η εταιρεία που έχει κεφάλαιο το οποίο μεταβάλλεται, αποτελείται από συνεταίρους, των οποίων ο αριθμός πάλι μεταβάλλεται και μέσω της συνεργασίας αυτών προάγεται η ατομική οικονομική κατάσταση καθενός από αυτούς. (Φεφές,2018 σ.9)Οι συνεταιρισμοί δεν φέρουν ομοιότητες με τις άλλες

μορφές επιχειρήσεων και διαφέρει ο τρόπος συνεργασίας των συνεταίρων. Οι συνεταιρισμοί διέπονται από τις συνεταιριστικές αξίες: της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της κοινωνικής υπευθυνότητας, της διαφάνειας, της εντιμότητας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της δημοκρατίας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας προς τους άλλους. Η αλληλεγγύη είναι συνυφασμένη με τη φροντίδα προς τον άλλο είτε είναι συνέταιρος είτε είναι κάποιο άλλο μέλος της κοινότητας. Οι αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς είναι :

- η εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή : είναι εθελοντικές οργανώσεις και ελεύθερα μπορούν όλοι άνευ διακρίσεων να συμμετάσχουν
- η δημοκρατική διοίκηση από την πλευρά των μελών: τα μέλη έχουν ενεργό συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και αιρετοί εκπρόσωποί τους είναι υπόλογοι στα μέλη, όλα τα μέλη έχουν ίσο δικαίωμα ψήφου
- η οικονομική συμμετοχή των μελών: γίνεται ισότιμα και το κεφάλαιο το διαχειρίζονται δημοκρατικά υπάρχει περιορισμένη ή απύσχα αποζημίωση του κεφαλαίου τους που έβαλαν κατά την είσοδό τους ως μέλη και τα πλεονάσματα διατίθενται με σκοπό: την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, τη δημιουργία αποθεματικών κάποια από τα οποία παραμένουν αδιανέμητα, την απόδοσή τους στα μέλη αναλογικά με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό και την υποστήριξη των εγκεκριμένων από τα μέλη δράσεων
- η οικονομική αυτονομία και η ανεξαρτησία τους :διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία τους, είναι ελεύθερες να συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς ή με τις κυβερνήσεις, τα κεφάλαιά τους μπορούν να προέρχονται από εξωτερικές πηγές καθώς είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας και διοικούνται δημοκρατικά από τα ίδια τους τα μέλη.
- η εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση, πληροφόρηση: αγαθά τα οποία παρέχονται σε όλα τα μέλη τους ώστε να μπορούν όλοι να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη του συνεταιρισμού αλλά σημαντική ενέργεια είναι και η πληροφόρηση του κοινού για τα οφέλη της συνεργασίας
- η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών: επιτυγχάνεται έτσι αύξηση της συνεταιριστικής κίνησης μέσα από οργανώσεις διαφόρων επιπέδων(τοπικό, εθνικό, υπερεθνικό)
- το ενδιαφέρον για την τοπική κοινότητα: μέσω προσφορών όπως οργάνωση εκδηλώσεων, δημιουργία βιβλιοθήκης κλπ. με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη του

τόπου τους. Οι παραπάνω αρχές διατυπώθηκαν ομοίως στο Μάντσεστερ το 1995 στο συνέδριο της ICA. (Φεφές,2018 σ.11-19)

Επίσης, τα Ν.Π.Ι.Δ. δύναται να χαρακτηριστούν ως νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού ή μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ο χαρακτηρισμός αυτός, πρέπει να υπάρχει στο καταστατικό τους και ελέγχονται από την κατά τόπο αρμόδια ΔΟΥ. Τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα διαφέρουν μόνο ως προς το γεγονός ότι δεν διανέμουν τα κέρδη τους, αλλά διαθέτουν τα οικονομικά πλεονάσματα για την εξυπηρέτηση του σκοπού τους.

3.2 Χαρακτηριστικά των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Ο όρος “ΜΚΟ” στην Ελληνική νομοθεσία συναντάται πολύ συχνά με το νομοθέτη να αναφέρεται σε αυτές σαν να είναι δεδομένες, χωρίς να τις προσδιορίζει. Οι ΜΚΟ είναι νομικά πρόσωπα, η διοίκησή τους δεν πρέπει να εξαρτάται από κυβερνητικές παρεμβάσεις ενώ διέπονται από συγκεκριμένες αρχές με κύριο σκοπό: α) την άσκηση κοινωνικής πολιτικής μαζί (ή συμπληρωματικά) με το κράτος β) ή την κάλυψη αναγκών που εξυπηρετούν και προωθούν συμφέροντα ενός μέρους ή ολόκληρης της κοινωνίας.

Σαν όρος έκανε την εμφάνισή του μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το 1945 και δόθηκε σε κάποιες διεθνείς μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που μπορούσαν να έχουν συμβουλευτικό ρόλο στον Ο.Η.Ε. σύμφωνα με το αρ.7 στον καταστατικό χάρτη. Η ονομασία τους προέκυψε από ένα κείμενο της ECO.SO.C. του Ο.Η.Ε. όπου αναφέρει πως: « Οποιαδήποτε διεθνής οργάνωση που δεν έχει δημιουργηθεί από διακρατική συμφωνία είναι ως μη κυβερνητική».(Ζάννης,2013, σ.36)

Έτσι, όλες αυτές οι οργανώσεις αυτοονομάστηκαν σε μη κυβερνητικές, πολλαπλασιάστηκαν και αυξήθηκαν με πολύ γρήγορους ρυθμούς μαζί με τις παραδοσιακές όπως λόγω χάρη το Παγκόσμιο Κίνημα Προσκοπισμού (1920), η Caritas (1950), η Διεθνής Αμνηστία (1961), Greenpeace(1971) και πολλές άλλες. Οι σχέσεις με τα κράτη ήταν συχνά προβληματικές κυρίως λόγω της ενασχόλησής τους με πολιτικά συμφέροντα και ανταγωνισμούς. Μετά το 1980 και τους λιμούς που έλαβαν χώρα στην Αφρική, αναδείχθηκαν η ελπίδα για την προσφορά βοήθειας και την επίλυση των προβλημάτων των χωρών του τρίτου κόσμου. Στις μέρες μας, έχουν ανέλθει ακόμα περισσότερο και πλέον δεν είναι απλώς οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες στις θέσεις των κυβερνήσεων και των Παγκόσμιων Οργανισμών, αλλά είναι

μηχανισμοί πρωτεύουσας σημασίας που καταφέρνουν να συνδυάζουν το ανθρώπινο και το κοινωνικό κεφάλαιο, με σκοπό το κοινωνικό όφελος.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιγράφει τις ΜΚΟ ως έναν τομέα «άκρως ποικιλόμορφο, ετερογενή και απαρτιζόμενο από οργανισμούς με υπερβολικά διαφορετικούς στόχους, διάρθρωση και κίνητρα, ο οποίος δε μπορεί να βασιστεί σε έναν νομικό ορισμό λόγω των μεγάλων αποκλίσεων που παρατηρούνται στους νόμους που διέπουν τις δραστηριότητες των ΜΚΟ, σύμφωνα με τους οποίους μια ΜΚΟ μπορεί να έχει παραδείγματος χάριν το νομικό καθεστώς φιλανθρωπικής οργάνωσης, μη κερδοσκοπικής ένωσης ή ιδρύματος. Ως όρος όμως η συντομογραφία "ΜΚΟ" είναι εφικτό να χρησιμοποιείται από μια ευρεία γκάμα οργανισμών.»

Από την ανακοίνωση της επιτροπής του Ιουνίου 1997 "Προώθηση του ρόλου των σωματείων και των ιδρυμάτων στην Ευρώπη" (COM/97/0241 τελικό) προκύπτουν και τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχουν οι οργανισμοί για να θεωρούνται ΜΚΟ:

-Να είναι ανεξάρτητες (καθόλου προσκείμενες σε εμπορικές οργανώσεις, σε πολιτικά κόμματα,στην κυβέρνηση κοκ)

- Να είναι μην έχουν σκοπό το κέρδος. Έχουν τη δυνατότητα να απασχολούν έμμισθα υπαλλήλους και να έχουν έσοδα από τις δράσεις τους αλλά σε καμία περίπτωση δεν διανέμουν τα κέρδη τους στα μέλη ή στη διοίκησή τους.

- Να συστήνονται εθελοντικά και να ενυπάρχει στοιχείο εθελοντικής συμμετοχής στον οργανισμό

- Να είναι άτυπες ή ad hoc ομάδες ανθρώπων με τυπική ή θεσμική οντότητα. Διαθέτουν καταστατικό ή οποιαδήποτε άλλη ιδρυτική πράξη μέσα στην οποία αναφέρεται ρητά ο σκοπός, οι στόχοι και το πεδίο μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται. Υπόκεινται σε έλεγχο και λογοδοσία από τα μέλη τους αλλά και από τους χορηγούς τους.

- Να έχουν ως κύριο στόχο τους την ενεργό συμμετοχή στο κοινωνικό σύνολο επί θεμάτων που άπτονται του γενικού συμφέροντος ή ειδικών κοινωνικών ομάδων. Να μην εξυπηρετούν εμπορικά ή επαγγελματικά συμφέροντα των μελών τους.

Παρόλα αυτά, το μέγεθός τους και οι δράσεις τους όπως έχει παρατηρηθεί και είναι γνωστό μπορεί να διαφέρουν από τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Διάφορα συνδικάτα

αλλά και επιχειρηματικές ή επαγγελματικές οργανώσεις μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως μη κυβερνητικοί οργανισμοί. Αυτοί οι οργανισμοί δραστηριοποιούνται στον Τρίτο Τομέα. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52000DC0011>)

Συνοψίζοντας, πρωταρχικός σκοπός των ΜΚΟ είναι το κοινωνικό όφελος. Είναι ιδιωτικές οργανώσεις με αυτονομία στις δραστηριότητές τους και στη χρηματοδότησή τους (Ζαννής, 2013 σ.36-38). Δραστηριοποιούνται στην ανακούφιση των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων ή με την περιβαλλοντική προστασία και σαφώς παρέχουν βασικές κοινωνικές υπηρεσίες συμβάλλοντας στην τοπική ανάπτυξη.

Προσφέρουν, προγράμματα και υπηρεσίες μέσω ομοσπονδιακών, τοπικών ή κρατικών φορέων και απασχολούν έμμισθο προσωπικό για τη διαχείρισή τους. Οι στόχοι τους είναι να αντλούν κεφάλαια. Είναι επίσης, γνωστές ως δωρεές ή ιδρύματα και έχουν τεράστια χρηματικά διαθέσιμα. Οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί δεν είναι αυθαίρετες οντότητες. Έχουν νομικές ευθύνες, υπόκεινται σε διατάξεις εποπτείας και διαχείρισης, σε διατάξεις λογοδοσίας και ελέγχου, ορίζεται ο τρόπος διάλυσής τους, έχουν οικονομική δραστηριότητα, υποχρεούνται να τηρούν καταστάσεις των ιδιωτικών και των εταιρικών χορηγιών, έχουν αντιπροσώπευση, πρέπει να είναι φορολογικά ενήμερες και τέλος υπάρχει πρόβλεψη για την τροποποίηση του καταστατικού τους. Μερικά τέτοια παραδείγματα ΜΚΟ είναι: οι δημόσιοι οργανισμοί τεχνών, τα συνδικάτα αλλά και όλων των ειδών οι φιλανθρωπικές οργανώσεις.

Ο νέος νόμος 4873/2021 στο αρ.4 (παρ.2 και παρ.1 περ.α) ταυτίζει τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με τις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (Ο.Κοι.Π). Από τούδε και στο εξής είναι εθελοντικές οργανώσεις προσώπων που έχουν συσταθεί και λειτουργούν στην Ελλάδα ως σωματεία ή ως αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες.

3.3 Πεδία ανάπτυξης ΜΚΟ

Οι αστικές μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές εταιρείες δεν χαρακτηρίζονται από γραφειοκρατία, γνωρίζουν το αντικείμενο και τους σκοπούς που υπηρετούν, είναι ευέλικτοι οργανισμοί και χαρακτηρίζονται από αποτελεσματικότητα. Με την πάροδο των χρόνων ολοένα και περισσότεροι ιδιώτες, κράτη-μέλη αλλά και διακρατικοί οργανισμοί τους εμπιστεύονται πόρους τους. Η ανάπτυξή τους γίνεται στον Τρίτο Τομέα της Οικονομίας σε πεδία που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν άμεσα ή πλήρως

από τον ιδιωτικό τομέα, την οικογένεια, τον άτυπο τομέα αλλά και το κράτος. Τέτοια πεδία είναι:

- Της Κοινωνικής Πρόνοιας
  - Της Υγείας
  - Της Πολιτικής Προστασίας (διασώστες κλπ),
  - Του περιβάλλοντος (οικολογία)
  - Της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (οργανώσεις φεμινιστικές, ΛΟΑΤ-LGBT, αντιρατσιστικές κλπ)
  - Της συνηγορίας (ινστιτούτα καταναλωτών, συνδικαλιστικές ενώσεις κλπ)
  - Της εκπαίδευσης και έρευνας (ερευνητικά κέντρα και μη κερδοσκοπικά Πανεπιστήμια)
  - Της προώθησης της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης
  - Τοπικής ανάπτυξης (με δράσεις στο κοινοτικό πλαίσιο περιλαμβάνοντας διάφορες από τις παραπάνω κατηγορίες)
  - Παραγωγής διάφορων συλλογικών αγαθών(λ.χ. υπηρεσίες και προϊόντα οργάνωσης πολιτών για λογαριασμό τους)
  - Πολιτιστικές δραστηριότητες
  - Φιλανθρωπικές δωρεές και διάδοση του εθελοντισμού.
- (Ζάννης,2013 σ.42-43)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ VS ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ «Ο ΟΝΗΣΙΜΟΣ»- «Η «ΕΠΑΝΟΔΟΣ»

Οι αποφυλακισθέντες κατατάσσονται στις ευπαθείς ομάδες και συγκεκριμένα στις ευάλωτες ομάδες της διαστρωμάτωσης του Ν.1019/2011 γιατί μετά την αποφυλάκισή τους αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και δεν μπορούν συμμετάσχουν και να εναρμονιστούν με την κοινωνική και οικονομική ζωή. Επίσης, η ένταξή τους στην κοινωνικοοικονομική ζωή δυσχεραίνεται περισσότερο λόγω ψυχικών, σωματικών προβλημάτων ή προβλημάτων που απορρέουν από την παραβατική τους συμπεριφορά. Σε αυτήν κοινωνική ομάδα έρχονται και αναλαμβάνουν δράσεις στήριξης και ένταξης «Ο ΟΝΗΣΙΜΟΣ» και «Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ».

4.1 Η περίπτωση της ΕΠΑΝΟΔΟΥ- Σύσταση & πόροι

Η Επάνοδος είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου για την επανένταξη των αποφυλακισμένων στην κοινωνία. (<https://www.epanodos.org.gr>) Η ίδρυσή της

προτάθηκε από τον τότε Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και τον Υφυπουργό Οικονομίας και Οικονομικών και με την αριθ.374/2003 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας αποφασίστηκε με το ΠΔ 300/2003 (ΦΕΚ 256/Α/5-11-

2003)η σύσταση της Επανόδου ως Ν.Π.Ι.Δ και τελούσε υπό την εποπτεία του κράτους ασκούμενη τότε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Στην ΕΠΑΝΟΔΟ προβλεπόταν να υπάγονται και οι στέγες φιλοξενίας-ξενώνες που δημιουργήθηκαν για την εκπλήρωση των σκοπών της. Οι πόροι της προέρχονται από α) την ετήσια επιχορήγηση του κράτους που εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου που υπάγεται, β) από επιχορηγήσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, από Κοινοτικούς και εθνικούς πόρους που διατίθενται για μελέτες και έρευνες αλλά και για την εκπόνηση προγραμμάτων που σχετίζονται με τους σκοπούς της, γ) από επιχορηγήσεις του ΤΑΧΔΙΚ τότε, τώρα του Υπ.Προ.Πο, δ) από δωρεές, κληρονομίες, κληροδοτήματα, εισφορές, επιχορηγήσεις και χορηγίες από τρίτους(ιδιώτες, Ο.Τ.Α., Ν.Π.Δ.Δ., αλλά και από τις δραστηριότητες της ίδιας της ΕΠΑΝΟΔΟΥ ή πρόσδοδα από την κινητή και ακίνητα περιουσία της. Με την υπ' αριθ.8874/2007 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης συγκροτήθηκε για πρώτη φορά του Διοικητικό Συμβούλιό της και με την ΥΑ 68173/2008 (ΦΕΚ 1998/Β/26-9-2008) ρυθμίστηκαν τα θέματα Εσωτερικής Λειτουργίας του Ν.Π.Ι.Δ. Με το αρ.9 του Ν.4760/2020 (ΦΕΚ 247/Α/11-12-2020) τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του π.δ 300/2003 στο αρ.1 παρ.1 και στο αρ. 6 παρ.1 και 2. Η τροποποίηση αφορά στην αντικατάσταση του αρ.1 με την προσθήκη «(..)ασκούμενη από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Με απόφαση του Υπουργού προστασίας του Πολίτη, ύστερα από γνώμη του Δ.Σ, δύναται να ιδρύονται παραρτήματα του ΝΠ στην έδρα κάθε Σωφρονιστικού Καταστήματος της Ελλάδος, με σκοπό την επαγγελματική κατάρτιση, την αποκατάσταση, την οικονομική συμπαράσταση και την προετοιμασία και την προώθηση της εν γένει κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων και αποφυλακισμένων. Τα ανωτέρω παραρτήματα δεν διαθέτουν δική τους ξεχωριστή νομική προσωπικότητα και υπάγονται διοικητικά στο ΝΠ». Στο αρ.6 παρ1. εδ.α και παρ.2 που αφορά την οργάνωση και το προσωπικό προστίθεται ότι η προκήρυξη για τη θέση του Διευθυντή εκτός από τη δημοσίευσή της σε δύο (2) Αθηναϊκές εφημερίδες θα πρέπει να δημοσιεύεται και στον

διαδικτυακό τόπο της ΕΠΑΝΟΔΟΥ. Στην παρ.2. ορίζονται περισσότερες οργανικές θέσεις και ο τρόπος κάλυψής τους ήτοι ανέρχονται στις είκοσι τρεις μαζί με τη θέση του Διευθυντή (23) από τις δώδεκα (12) που ήταν, η πλήρωση των θέσεων γίνεται με τις ισχύουσες διατάξεις για προσλήψεις προσωπικού σε Ν.Π.Ι.Δ. όμως μέχρι την πλήρωσή τους μπορούν να καλύπτονται με αποσπάσεις υπαλλήλων του Υ.Προ.Πο ή άλλων φορέων κατόπιν αίτησης των ενδιαφερόμενων και τη σύμφωνη γνώμη του φορέα προέλευσης. Η απόφαση εκδίδεται από το αρμόδιο όργανο του Υπ.Προ.Πο και διάρκεια της απόσπασης από διετής ανέρχεται σε τριετή.

4.1.2 Σκοπός

Ο σκοπός της Επάνοδος Ν.Π.Ι.Δ. με την πράξη ίδρυσής της στο Π.Δ. 300/2003 αρ.1 (ΦΕΚ 256/Α/5-11-2003) είναι: *«η επαγγελματική κατάρτιση, η αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση και η προετοιμασία και προώθηση της εν γένει κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων ,των αποφυλακισμένων και των ανήλικων παραβατών».* (<https://www.epanodos.org.gr/σκοπός-στόχοι/>)

Για την επίτευξη του σκοπού της (οι δράσεις της αναφέρονται αναλυτικά στο Π.Δ.300/2003 αλλά εδώ θα συνοψιστούν για λόγους έκτασης της εργασίας) η Επάνοδος στοχεύει στις παρακάτω δράσεις:

- I. Να εκπονεί, να προωθεί, να συντονίζει, να προκηρύσσει και να εκτελεί προγράμματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης ,προώθησης της απασχόλησης ,την οικονομική ενίσχυση και την εν γένει κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων, των αποφυλακισμένων και των ανήλικων παραβατών.
- II. Να μελετά και να υποβάλλει προτάσεις για την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά την παραβατικότητα των κρατουμένων προ και μετά της απόλυσής τους καθώς και την προετοιμασία και την επανένταξη τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.
- III. Να μελετά και να υποβάλλει προτάσεις που στόχο έχουν την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας.
- IV. Την πληροφόρηση των κρατουμένων και των αποφυλακισθέντων, σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς για θέματα που αφορούν τη νομική και κοινωνική τους κατάσταση, την ψυχολογική τους στήριξη και την ανάπτυξη κοινωνικής αρωγής υπέρ αυτών και των οικογενειών τους.
- V. Να καταρτίζει ετήσια έκθεση πεπραγμένων και προτάσεις.

- VI. Μέριμνα για τους ανήλικους κρατούμενους μέσω προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού εντός των Καταστημάτων Κράτησης.
- VII. Ενημερώνει τις επιχειρήσεις και τους αποφυλακισμένους σχετικά με την προσφορά και ζήτηση θέσεων εργασίας. Συνεργάζεται με τον ΟΑΕΔ (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού) και άλλους φορείς. Εδώ θα ήθελα να αναφερθώ και στο μνημόνιο συνεργασίας για την εργασιακή επανένταξη κρατούμενων και αποφυλακισμένων που υπογράφηκε πρόσφατα στις 26-10-2021 (<https://www.oaed.gr/mnimonio-sinerghasias-toy-oaed-me-tin-epanodo-ghia-tin-erghasiaki-epanentaksi-kratoymenon-kai-apofilakismenon>) μεταξύ της Προέδρου της Επανόδου και του Ο.Α.Ε.Δ.
- VIII. Προωθεί τη δημιουργία επιχειρήσεων υπό την εποπτεία της Πολιτείας στις οποίες θα απασχολούνται πρωτίστως αποφυλακιζόμενοι, αλλά και τη δημιουργία επιχειρήσεων (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.) από τους ίδιους τους αποφυλακισθέντες,
- IX. Ενημερώνει της κοινωνίας και προσπαθεί να την ευαισθητοποιήσει για τα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι κρατούμενοι, οι αποφυλακιζόμενοι και οι ανήλικοι παραβάτες,
- X. Ενθαρρύνει, ενισχύει και αξιοποιεί πρωτοβουλίες και δράσεις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων αυτών,
- XI. Καλύπτει τις βασικές ανάγκες και αντιμετωπίζει τα ειδικά προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι αλλοδαποί κρατούμενοι που πρόκειται να αποφυλακισθούν ή είναι ήδη αποφυλακισμένοι
- XII. Ενθαρρύνει, ενισχύει και αξιοποιεί την ιδιωτική πρωτοβουλία και τον εθελοντισμού.

[\(https://www.epanodos.org.gr/%cf%83%ce%ba%ce%bf%cf%80%cf%8c%cf%82-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/\)](https://www.epanodos.org.gr/%cf%83%ce%ba%ce%bf%cf%80%cf%8c%cf%82-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/)

Στους αποφυλακισθέντες κατά την υποδοχή τους προσφέρεται πληροφόρηση για παροχές και επιδόματα που δικαιούνται και ενημερώνονται για το βιβλιάριο του ανασφάλιστου, συμπληρώνεται το κοινωνικό ιστορικό του και καταγράφονται οι ανάγκες του. Ο Φορέας παρέχει ψυχοκοινωνική, νομική και επαγγελματική συμβουλευτική και στήριξη των ατόμων που αποφυλακίζονται, στέγαση για κάποιο χρονικό διάστημα, ενίοτε σίτιση και προώθησή τους στην αγορά εργασίας. Έπειτα παραπέμπεται σε σύμβουλο εντός του φορέα αλλά και σε άλλους Δημόσιους Φορείς,

ΜΚΟ ή οργανισμούς που μπορεί να απολάβει κάποιας εξειδικευμένης βοήθειας που δεν δύναται να του παρασχεθεί από την Επάνοδο.

4.1.3 Το Διοικητικό Συμβούλιο-Προσωπικό και Οργάνωση

Στο Π.Δ.300/2003 αρ.4 ορίζεται το ανώτατο όργανο διαχείρισης των υποθέσεων και της περιουσίας της Επάνοδος το οποίο είναι το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ). Το ΔΣ αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τρία (3) μέλη που πρέπει να έχουν:

(α) Τρεις (3) διακεκριμένους επιστήμονες με ειδικευση και εμπειρία στη σωφρονιστική πολιτική, την επαγγελματική κατάρτιση ή του κοινωνικού αποκλεισμού που μπορούν με τις γνώσεις τους και την εμπειρία τους να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη των σκοπών του

(β) Ένα (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και έναν(1) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων που υποδεικνύονται και προτείνονται από τον οικείο Υπουργό .Πρέπει να κατέχουν τα ίδια προσόντα με αυτά που προβλέπονται παραπάνω.

Το Δ.Σ. διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και πλέον με απόφαση του Υφυπουργού του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη του οποίου αρμοδιότητα είναι η Αντεγκληματική Πολιτική. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος ανήκουν στα πρόσωπα όπως στο(α) παραπάνω. Ο Πρόεδρος αναπληρώνεται από τον Αντιπρόεδρο. Η διάρκεια της θητείας των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής, η οποία μπορεί να ανανεώνεται. Το Δ.Σ. είναι σε απαρτία όταν παρευρίσκονται τρία από τα μέλη του τουλάχιστον, στα οποία πρέπει να περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος. Το Δ.Σ. αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών και συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά το μήνα. Συγκαλείται από τον Πρόεδρο, ο οποίος γνωστοποιεί στα μέλη τουλάχιστον 3 εργάσιμες ημέρες πριν από τη συνεδρίαση το χρόνο και τον τόπο διεξαγωγής της καθώς και τα θέματα της ημερήσιας διάταξης. Μεριμνά για την υλοποίηση των σκοπών της ΕΠΑΝΟΔΟΥ Ν.Π.Ι.Δ., αποφασίζει επίσης για τα θέματα που αφορούν τη διοίκηση, τη λειτουργία, τη διαχείριση της περιουσίας και τη διάθεση των πόρων καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ανάγεται στην εκπλήρωση των σκοπών του ΝΠ. Εντός έξι μηνών το Δ.Σ., από την ανάληψη των καθηκόντων του, καταρτίζει Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας και Κανονισμό προμηθειών, αποζημίωσης μελών Δ.Σ. και Προέδρου, λοιπών δαπανών και γενικής διαχείρισης πόρων οι οποίοι υποβάλλονται προς έγκριση στους αρμόδιους Υπουργούς.

Ο Πρόεδρος συγκαλεί το Δ.Σ., καθορίζει την Ημερήσια Διάταξη και προεδρεύει των συνεδριάσεων, εκπροσωπεί το νομικό πρόσωπο ενώπιον κάθε τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου καθώς και διοικητικής ή δικαστικής αρχής, δίνει στο Διευθυντή τις απαραίτητες οδηγίες για την υλοποίηση των αποφάσεων του Δ.Σ., σε συνεργασία με το Διευθυντή συντάσσει και υποβάλλει προς το Δ.Σ., ετήσιο προγραμματισμό και απολογισμό δράσεων του νομικού προσώπου.

Προσωπικό

Στο ίδιο Π.Δ σε επόμενα άρθρα καθορίζονται οι θέσεις του προσωπικού και η οργάνωσή του.

Ο αριθμός των οργανικών θέσεων που προβλέπονται ορίζεται σε δώδεκα (12) ως εξής:

α) Μια (1) θέση Διευθυντή με τριετή θητεία. Κατά τη λήξη της τριετίας, και έπειτα από σχετική αξιολόγηση, το Δ.Σ. αποφασίζει για την ανανέωση της θητείας του. Ο Διευθυντής προσλαμβάνεται μέσω προκήρυξης, η οποία δημοσιεύεται σε δύο ημερήσιες εφημερίδες των Αθηνών από το Δ.Σ. με τη διαδικασία της συνέντευξης και επιλογής. Η επιλογή γίνεται από το Δ.ΣΟ Διευθυντής πρέπει να είναι πτυχιούχος Α.Ε.Ι

β) Έξι (6) θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού με γνωστικό αντικείμενο κοινωνικών, οικονομικών ή νομικών επιστημών ή άλλο γνωστικό αντικείμενο συναφές προς τους σκοπούς του νομικού προσώπου.

γ) Τρεις (3) θέσεις κλάδου ΠΕ Διοικητικού,

δ) Δύο (2) θέσεις κλάδου ΔΕ Διοικητικών Γραμματέων με πολύ καλή γνώση χειρισμού Η/Υ καθώς και πολύ καλή γνώση της αγγλικής ή γαλλικής ή γερμανικής γλώσσας. Για τα προσόντα πρόσληψης του ανωτέρω προσωπικού εφαρμόζεται το Π.Δ. 50/2001.

2. Η πρόσληψη προσωπικού (πλην του Διευθυντού) γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για την πρόσληψη προσωπικού σε Ν.Π.Ι.Δ. του Δημοσίου τομέα. Μέχρι να πληρωθούν οι θέσεις αυτές κατ' αυτό τον τρόπο, μπορούν να αποσπαστούν στις θέσεις αυτές υπάλληλοι με αντίστοιχα προσόντα από υπηρεσίες του Υπουργείου με απόφαση Υπουργού διάρκειας δύο ετών.

3. Μεταξύ των προσλαμβανομένων και του Νομικού Προσώπου συνάπτονται συμβάσεις Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου χρόνου που υπογράφονται από αυτούς και το Διευθυντή ύστερα από σχετική απόφαση του Δ.Σ.

4. Στην εκπλήρωση του σκοπού του νομικού προσώπου μπορούν να συμβάλουν και εθελοντές. Με απόφαση του Δ.Σ. που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του και καθορίζονται ο αριθμός τους, τα προσόντα που πρέπει να

διαθέτουν, η διαδικασία επιλογής τους, καθώς και τα καθήκοντα που θα τους ανατεθούν.

Οι αρμοδιότητες του Διευθυντή είναι: να προϊσταται του προσωπικού του νομικού προσώπου, συντονίζει τις δράσεις του και ασκεί πειθαρχική εξουσία σε αυτό, να εισηγείται στο Δ.Σ. για τα θέματα της αρμοδιότητάς του, να συντάσσει τον ετήσιο προϋπολογισμό, ισολογισμό και απολογισμό του νομικού προσώπου τον οποίο και υποβάλλει προς έγκριση στο Δ.Σ., να μεριμνά για την εκτέλεση των αποφάσεων του Δ.Σ. και τέλος λαμβάνει όλα τα μέτρα που είναι απαραίτητα για την καλή λειτουργία του νομικού προσώπου και ασκεί όσες αρμοδιότητες του μεταβιβάζουν το Δ.Σ. ή ο Πρόεδρος.

Οργάνωση

Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας (απόφαση υπ' αριθ:68173ΦΕΚ1998/Β/2008) ρυθμίζει την οργανωτική δομή της, τη διάρθρωση των υπηρεσιών της, τον αριθμό θέσεων του προσωπικού της, την κατανομή του στα τμήματα, τους όρους πρόσληψης, τη μισθολογική εξέλιξη, την αξιολόγηση καθώς και θέματα πειθαρχικού ελέγχου. Η «Επάνοδος Ν.Π.Ι.Δ» λειτουργεί σε επίπεδο Διεύθυνσης και διαρθρώνεται στους παρακάτω Τομείς, ενώ συνεπικουρείται, επιπλέον, από Γραμματεία Δ.Σ.

α) Οικονομικός – Διοικητικός

β) Προγραμμάτων και Κατάρτισης

γ) Ανάπτυξης, Έρευνας και Αξιολόγησης,

δ) Συμβουλευτικής και Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης

Ο αριθμός οργανικών θέσεων του προσωπικού ορίζεται σε δώδεκα (12) άτομα και κατανέμονται:

Διευθυντής: άτομο ένα (1)

Οικονομικός - Διοικητικός Τομέας

- Επικεφαλής του Τομέα: ένα (1) άτομο κλάδου ΠΕ Διοικητικού,
- επιστημονικό προσωπικό, δύο (2) άτομα
- γραμματειακή υποστήριξη, ένα (1) άτομο.

Τομέας Προγραμμάτων και Κατάρτισης:

Επικεφαλής του Τομέα, ένα (1) άτομο κλάδου ΠΕ - Διοικητικού,

- επιστημονικό προσωπικό, ένα (1) άτομο.

Τομέας Ανάπτυξης, Έρευνας και Αξιολόγησης:

Επικεφαλής του Τομέα, ένα (1) άτομο κλάδου ΠΕ Διοικητικού,

-επιστημονικό προσωπικό, ένα (1) άτομο

Τομέας Συμβουλευτικής και Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης:

επιστημονικό προσωπικό δύο (2) άτομα, εκ των οποίων το ένα τίθεται Επικεφαλής.

4.2 Η περίπτωση του ΟΝΗΣΙΜΟΥ -Σκοπός

«Ο ΟΝΗΣΙΜΟΣ» ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ πήρε το όνομά του από τον Άγιο Ονήσιμο που ήταν μαθητής του Αποστόλου Παύλου, Επίσκοπος και μάρτυρας της πίστεώς μας. Είναι ο Προστάτης Άγιος των Φυλακισμένων. Ιδρύθηκε με την υπ' αριθμό 269/1982 απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών. Είναι Ν.Π.Ι.Δ. καιείναιαναγνωρισμένοςωςΕιδικώς Φιλανθρωπικό Σωματείο με το ΦΕΚ883/τ.Β/4-12-1989/20733υπο το πέπλο της εκκλησίας της Ελλάδος (<https://www.onisimos.gr/>).Είναι Κοινωνικός Φορέας εγγεγραμμένος στο Εθνικό Μητρώο Φορέων Ιδιωτικού Τομέα,Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα που παρέχει υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας(αρ. 09110ΣΥΕ11099Ο42Ν αποφ. Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης). Είναι Τακτικό μέλος στηνΟμοσπονδία Εθελοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Ελλάδος.Σκοπός του είναι η παροχή ηθικής και υλικής συμπαράσταση στους κρατούμενους των φυλακών και στις οικογένειές τους και κυρίως στους αποφυλακισμένους νέους για την επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Ομοσπονδία Εθελοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Ελλάδος. (<https://www.onisimos.gr/index.php/poioi-eimaste-menu/poioi-eimaste>).Η έδρα του είναι στην Αθήνα. Είναι μη κερδοσκοπικό. Βάσει του Νομοθετικού Διατάγματος (ν.δ.) 1111/1972 αρ.1 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 23/Α/11-2-1972 Φιλανθρωπικά σωματεία είναι αυτά που σκοπός τους είναι να παρέχουν υλική και ηθική προστασία και αρωγή σε άτομα ή ομάδες ατόμων που βρίσκονται σε μόνιμη ή πρόσκαιρη κατάσταση ανάγκης. Το καταστατικό του σωματείου δεν μπορεί να προβλέπει άλλον σκοπό από αυτόν εκτός αν και αυτός συνδέεται με τις επιδιώξεις του.

Στο αρ.2 του ν.δ.1111/1972 τα φιλανθρωπικά σωματεία χωρίζονται σε ειδικά και μη ειδικά. Τα ειδικά σωματεία όπως με την περίπτωση του ΟΝΗΜΑ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ μπορούν να κάνουν εράνους και bazaar για την προώθηση των δράσεών τους και την επίτευξη των σκοπών τους προς παροχή βοήθειας. Υποβάλλουν στην οικεία Νομαρχία αίτηση συνοδευόμενη από το καταστατικό τους (όπου ορίζεται το όνομα, η έδρα, ο σκοπός και τα μέσα για την πραγμάτωση του σκοπού, τα ιδρυτικά μέλη είθισται να είναι αυτοί που πήραν την πρωτοβουλία και τα τακτικά που έχουν ικανότητα δικαιοπραξίας και αποτελούν τη Γενική Συνέλευση υποχρεώσεις τους, τα κωλύματα, η αποχώρηση ή η αποβολή, οι πόροι) για την ίδρυσή του πρακτικό της γενικής συνέλευσης περί υποβολής της αίτησης, πίνακα με τα ονοματεπώνυμα και το επάγγελμα των μελών που αποτελούν τη διοίκηση καθώς και λεπτομερή έκθεση της δράσης του. Έπειτα, αν τηρούνται όλες οι προϋποθέσεις ο Νομάρχης γνωμοδοτεί στον Υφυπουργό-Περιφερειακό Διοικητή και εκδίδεται σε ΦΕΚ η ειδική αναγνώριση του Σωματείου και αντίγραφο του αποστέλλεται στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου. Πρέπει να αναγράφεται κάτω από τον τίτλο του «ειδικώς αναγνωρισμένο ως φιλανθρωπικό».

4.2.1 Σύσταση & Πόροι

Το Διοικητικό του Συμβούλιο είναι πενταμελές και αποτελείται από τον Πρόεδρο, το Γενικό Γραμματέα (Γ.Γ), τον Ταμία και δύο μέλη.

Οι πόροι του, προέρχονται από δωρεές χρημάτων μέσω ταχυπληρωμής ή μέσω κατάθεσης στο λογαριασμό στους λογαριασμούς τραπεζής του, από χορηγίες, επιχορηγήσεις και δωρεές.

4.2.2 Μέσα επίτευξης του σκοπού

Τα μέσα που χρησιμοποιεί για την επίτευξη του σκοπού του είναι:

- οικονομικά βοηθήματα και είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, ιματισμός, υποδήματα)
- οικονομική ενίσχυση στο πρώτο ενοίκιο
- λογιστική υποστήριξη προκειμένου να εκδοθούν τα απαραίτητα δικαιολογητικά, οικονομική στήριξη σε λογαριασμούς ρεύματος, νερού κ.α.).

-παρέχει φιλοξενία για μικρό χρονικό διάστημα μετά την αποφυλάκιση σε ξενοδοχείο στην Αθήνα, όσων ατόμων έχουν πρόβλημα στέγης.

-Σε συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς φροντίζει για την αποφυλάκιση ατόμων με αυστηρά κριτήρια

- Δωρεάν νομική κάλυψη σε άπορους φυλακισμένους και καταβολή των δικαστικών τους εξόδων.

- Ίδρυση βιβλιοθηκών, συνεχώς εμπλουτιζόμενες σε όλα σχεδόν τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας.

-Ενισχύει οικονομικά τα φιλόπρωχα ταμεία των Κοινωνικών Υπηρεσιών των 34 Καταστημάτων Κράτησης της χώρας, για να μπορούν να καλύψουν τρέχουσες ανάγκες απόρων κρατουμένων με:

- ο ατομικά είδη υγιεινής (σαμπουάν, χαρτί υγείας, σαπούνια, οδοντόβουρτσες, οδοντόκρεμες, σκόνη πλυσίματος ρούχων) τηλεκάρτες, τσιγάρα.
- ο Οδοντοτεχνικές εργασίες για να διευκόλυνση της μάσησης και της κατάποσης.
- ο Αγορές ιατροφαρμακευτικού υλικού, γυαλιών οράσεως, τεχνικού εξοπλισμού για τα ηλεκτρονικά επισκεπτήρια και γραφικής ύλης, αγορά ειδών χειροτεχνίας για κατασκευή χειροποίητων αντικειμένων για τις δωροεκθέσεις των φυλακών.

-Συμμετέχει στην πληρωμή δικαστικών εξόδων άπορων κρατουμένων αλλά και αποφυλακισμένων

-Πληρωμή διδάκτρων για φοίτηση στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

-Παρέχει ψυχολογική στήριξη και συμβουλευτική για εύρεση εργασίας.

-Παροχή φιλοξενίας μετά την αποφυλάκιση και για ορισμένο χρονικό διάστημα σε ξενοδοχεία στην Αθήνα, σε όσους αποφυλακισμένους αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης.

-Συμμετέχει οικονομικά σε βασικά έξοδα διαβίωσης όπως λογαριασμοί ρεύματος, νερού, ενοίκιο, τρόφιμα

- Συμμετέχει σε εισιτήρια για τη μετάβαση του αποφυλακισμένου στον τόπο καταγωγής του αλλά και στον τόπο που έχει έδρα το δικαστήριό του.

- Σε περίπτωση που χρειάζεται έκδοση ταυτότητας ή ανανέωση ή έκδοση διπλώματος για να μπορέσει να εργαστεί πληρώνει τα παράβολα.
- Προσφέρει φοροτεχνικές υπηρεσίες (όπως αιτήσεις για το επίδομα αλληλεγγύης, υποβολή φορολογικής δήλωσης)
- Καλύπτει οικονομικά συμβολαιογραφικές πράξεις αναγνώρισης τέκνων
- Επισκέπτεται άπορους φυλακισμένους που δεν έχουν επισκεπτήρια από κανέναν.(<https://www.onisimos.gr/images/mag/FiloiFylakismenon-2022.pdf>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει πώς γίνεται και αν επιτυγχάνεται η κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων.

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα, ο καταλληλότερος τρόπος είναι να γίνει επικοινωνία με τους φορείς και να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις με άτομα που έχουν την εμπειρία της επανένταξης 'εκ των έσω' να ερωτηθούν και να μας παραθέσουν στοιχεία και απόψεις.

Η συγκεκριμένη εργασία βασίζεται στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Η νομική μορφή και η Διοικητική οργάνωση των Φορέων Ονήσιμος-Επάνοδος
2. Εάν υπάρχει συνεργασία Ονήσιμου και Επανόδου
3. Επάρκεια πόρων /χρηματοδότηση
4. Αν η πανδημία επηρέασε τις δράσεις τους? και εάν ναι σε τι ποσοστά και σε ποιους τομείς?
5. Δράσεις για την επανένταξη
6. Επιτυγχάνεται η επανένταξη και σε ποιο βαθμό;

Η διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί με ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Μέσω των πρακτικών που χρησιμοποιούνται στην ποιοτική έρευνα (συνεντεύξεις, σημειώσεις, μαγνητοφωνήσεις), ο ερευνητής μπορεί να μελετήσει σε ένα φυσικό περιβάλλον τα πράγματα που επιθυμεί. Άρα, προσεγγίζοντας ερμηνευτικά το εκάστοτε θέμα δίνεται έμφαση στο νόημα που επωμίζεται σε πραγματικές συνθήκες. Άξιο αναφοράς είναι ότι, η ποιοτική έρευνα είναι η κατάλληλη μέθοδος ώστε να βοηθήσει το έργο των κοινωνιολόγων και ανθρωπολόγων που θέλουν να μελετήσουν άλλους πολιτισμούς (Ίσαρη και Πουρκός, 2015).

Στην ποιοτική έρευνα η δειγματοληψία έχει ως κύριο στόχο, να εντοπίσει αυτό που ο Patton (2002 σ.230) «ονομάζει πλούσιες σε πληροφορία περιπτώσεις, δηλαδή περιπτώσεις οι οποίες προσφέρονται για μελέτη εις βάθος και από τις οποίες κάποιος μπορεί να μάθει πολλά σχετικά με ζητήματα κεντρικής σημασίας για τον σκοπό της έρευνας».

Η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι μη τυχαία, και συγκεκριμένα η σκόπιμη δειγματοληψία. Ο ερευνητής που χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη δειγματοληψία είναι γιατί βασίζεται στην ορθολογική κρίση του ερευνητή, ο οποίος επιλέγει τους ερωτώμενους με βάση την καταλληλότητα τους να συμμετέχουν στην έρευνα. Διαλέγει δηλαδή εκείνο το δείγμα, όπου τα υποκείμενα του θα μπορέσουν να τον βοηθήσουν στην επίτευξη των στόχων του και την απάντηση των ερωτημάτων του. Στην παρούσα εργασία είναι άτομα τα οποία εμπλέκονται άμεσα με τους οργανισμούς και διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις – εμπειρίες.

Για να γίνει η επίτευξη αυτού του στόχου, ο ερευνητής βασίζεται στην υπάρχουσα γνώση που διαθέτει ή ακόμη και σε κάποια πρώτα δεδομένα της ίδιας της έρευνας από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. (Ιωσηφίδης, 2008 and Marshall, 1996).

Υπάρχουν τριών ειδών πηγών πληροφοριών για να διεξαχθεί μια έρευνα: 1) ο λόγος (συνέντευξη, ερωτηματολόγια), 2) τα γεγονότα (παρατήρηση) και 3) τα “ίχνη” (γραπτά). Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα έρευνα είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτός ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης επίσης είναι επειδή προσφέρει ευελιξία ως προς το περιεχόμενο των ερωτήσεων ακόμα και στην σειρά που θα γίνουν. Τέλος ο ερευνητής μπορεί να εξετάσει τις στάσεις, τις συμπεριφορές των υποκειμένων που συμμετέχουν στην έρευνα πιο εύκολα από ότι σε μια απρόσωπη διαδικασία, διότι έχει άμεση επαφή με τον ερωτώμενο και μπορεί να χτιστεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και φιλικότητας (Γ. Τσιώλης, 2018).

Στις συνεντεύξεις σημαντικό ρόλο παίζουν οι συμπεριφορές, η εξοικείωση με το ερωτηματολόγιο, οι διευκρινιστικές ερωτήσεις, η πιστή αναπαραγωγή των ερωτήσεων και κυρίως η ακριβής καταγραφή των απαντήσεων.

Το δείγμα που επιλέχθηκε για τη παρούσα έρευνα είναι από τη κατηγορία των ανθρώπων που απασχολούνται με τους δυο αυτούς φορείς και προσφέρουν το έργο τους για την αρωγή και στήριξη των αποφυλακισμένων.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Νομό Κορινθίας Πελοποννήσου και διήρκησε ένα μήνα. Η έρευνα διεξάγεται εντός χρονικών ορίων, διότι η μεσολάβηση εξωτερικών γεγονότων μεταβάλλει τη συμπεριφορά των ερευνώμενων.

Στην παρούσα έρευνα τηρήθηκαν οι βασικές αρχές της ηθικής και της δεοντολογίας που πρέπει να καθορίζουν μία ερευνητική μελέτη. Τηρήθηκε η ανωνυμία και το απόρρητο (εμπιστευτικότητα). Στα υποκείμενα δόθηκαν πληροφορίες σχετικές με τη δομή της συνέντευξης. Επίσης, ενημερώθηκαν ότι δεν θα καταγραφούν προσωπικά στοιχεία όπως όνομα και επίθετο ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να οδηγήσει στην αναγνώριση τους και ότι μπορούν να δουν αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις εάν θελήσουν. Τέλος επιβεβαιώνεται το δικαίωμα αποχώρησης από την έρευνα σε περίπτωση που χρειαστεί. Για την διασφάλιση του απορρήτου δεν χρησιμοποιούνται τα πραγματικά ονόματα των υποκειμένων, αλλά κωδικοποιούνται με γράμματα.

Η μεθοδολογία της συλλογής δεδομένων συνδέεται με το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, τον προβληματισμό και τις ερευνητικές υποθέσεις. Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας ως μέθοδος συλλογής επιλέχθηκε η δημιουργία ερωματολογίου που είναι χρήσιμο εργαλείο για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων, με ερωτήσεις σαφείς αποφεύγοντας τις διφορούμενες στα υποκείμενα ώστε είναι σε θέση να απαντήσουν.

Οι συνεντεύξεις αποτελούνται από οργανωμένες ερωτήσεις οι οποίες απαντώνται σε πλαίσιο ελεύθερης συζήτησης μεταξύ του ερευνητή και των υποκειμένων και αποτελούν μια προσπάθεια παραγωγής δεδομένων με σκοπό να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω. Οι συνομιλίες καταγράφηκαν (ηχογράφηση). Έπειτα έγινε απομαγνητοφώνηση, στην οποία δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στους κανόνες σημειογραφίας και στις παραγλωσσικές εκδηλώσεις (μεγάλες παύσεις, αλλαγή τόνου φωνής). Τα υποκείμενα προτού πάρουν μέρος είχαν ενημερωθεί για τον σκοπό των συνεντεύξεων, τις ερωτήσεις που θα λάμβαναν χώρα, την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων και έπειτα δέχθηκαν. Ο χρόνος που απαιτήθηκε για τη διεκπεραιώσή τους κυμάνθηκε από μία (1) ώρα ως μια και μισή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ- ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με δύο Υποκείμενα (Υ). Το Υποκείμενο (Α) είναι γυναίκα μέσης περίπου ηλικίας και του Υποκείμενο (Β) είναι άνδρας επίσης μέσης περίπου ηλικίας. Πριν ξεκινήσει η ανάλυση πρέπει να αναφερθεί ότι τα (Υ) είναι

άτομα που το κάθε ένα απασχολείται σε έναν από τους δύο φορείς και έχει εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία στον τομέα του .

6.1 Ανάλυση Συνεντεύξεων

Υποκείμενο Α:

Το σωματείο ΟΝΗCΙΜΟC ΣΥΛΛΟΓΟC CΥΜΠΑΡΑCΤΑCΕΩC ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ξεκίνησε με 50 ιδρυτικά μέλη και σήμερα απαρτίζεται από περίπου 200 μέλη ενεργά και ταμειακώς εντάξει. Ο σκοπός είναι η υλική και ηθική βοήθεια απόρων φυλακισμένων, αποφυλακισμένων και των οικογενειών τους. Το Δ.Σ είναι πενταμελές και στην υπάρχουσα σύστασή του ο Πρόεδρος είναι οικονομολόγος, Ο Γ.Γ. είναι ιατρός στο επάγγελμα, ο Ταμίας οικονομολόγος επίσης, το ένα μέλος είναι Νοσηλεύτρια και το δεύτερο μέλος Ιερέας. Εδώ βλέπουμε συνάφεια των επαγγελματιών με τις δράσεις και τις ανάγκες του σωματείου. Με έμμισθη σχέση εργάζονται 8 υπάλληλοι εκ των οποίων οι 2 είναι με κανονικό πλήρες ωράριο και οι 6 με μειωμένο. Απασχολούνται με τα Διοικητικά: τα χαρτιά ,το αρχείο και με τα τρόφιμα (συλλογή οργάνωση και διάθεση). Ως ειδικώς φιλανθρωπικό σωματείο δεν πληρώνεται κανένα μέλος από το ΔΣ, δεν είναι δηλαδή σαν τις αστικές Μη Κερδοσκοπικές εταιρείες που και πληρώνονται και παίρνουν χρήματα ακόμα και από την Ευρωπαϊκή Ένωση γι' αυτούς τους σκοπούς. Το σύνολο των μελών (και τα 200) παρέχουν εθελοντική εργασία και 25.000 φίλοι στηρίζουν με δωρεές και προσφορές το σωματείο. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει αναγνωρίσει το έργο του σωματείου, υπάρχει άψογη συνεργασία και στήριξη στις φυλακές.

Επί λέξει αναφέρει « εκτός από δέματα με την υλική βοήθεια και τα είδη ατομικής υγιεινής που δωρίσαμε στις φυλακές, πέρσι ενισχύσαμε 3 φορές τα φιλόπτωχα ταμεία των κοινωνικών υπηρεσιών των φυλακών με το ποσό των 100.000 ευρώ περίπου και φέτος τα ενισχύσαμε τέσσερις φορές με το ποσό των 120.000 ευρώ περίπου. Η χρηματοδότηση του σωματείου και οι πόροι του προέρχονται από τους φίλους του με εξαίρεση το 2020 που επιχορηγήθηκε με 30.000 ευρώ από την Περιφέρεια και φέτος με 29.000 ευρώ επίσης από την Περιφέρεια. Οι ισολογισμοί μας είναι δημοσιευμένοι, ο προηγούμενος κύκλος εργασιών ήταν περίπου 500.000 ευρώ ο φετινός υπολογίζουμε θα είναι γύρω στις 600.000 ευρώ.»

Κάθε χρόνο απευθύνονται στον ΟΝΗCΙΜΟC περίπου 300 καινούργια άτομα. Φέτος με την κατάργηση του Νόμου Παρασκευόπουλου απευθύνθηκαν περίπου 200 και οι περισσότεροι ξένοι (ούτε 50 δεν ήταν οι Έλληνες).

Για την ομάδα στόχο των φυλακισμένων το ίδιο το Υποκείμενο (Α) είτε « τους παρέχουμε είδη ατομικής υγιεινής όπως σαπούνια, σαμπουάν, ξυραφάκια, οδοντόκρεμες, οδοντόβουρτσες στους άπορους κρατούμενους των φυλακών, πραγματοποιούμε επισκέψεις στις φυλακές με εξαίρεση τις περιόδους του lockdown που απαγορεύτηκαν τα παντός φύσης επισκεπτήρια και δράσεις στις φυλακές για την αποτροπή διασποράς του ιού μέσα στα Καταστήματα Κράτησης, φτιάχνουμε και εμπλουτίζουμε τις βιβλιοθήκες των φυλακών και ενισχύουμε οικονομικά τα Φιλόπρωχα ταμεία των κοινωνικών υπηρεσιών των φυλακών για να μπορούν να έχουν οι άποροι κρατούμενοι τηλεκάρτες, τσιγάρα ή ακόμα και κάποια φάρμακα που μπορεί να χρειάζονται.

Για την ομάδα στόχο των αποφυλακισμένων είτε « όταν αποφυλακίζονται, έρχονται εδώ με το αποφυλακιστήριο, δίνουν τα στοιχεία τους και τους ανοίγουμε καρτέλα. Τους παρέχουμε ψυχολογική υποστήριξη και πληρώνουμε λογιστή για να τους ενημερώνει για τον τρόπο και τις διαδικασίες που πρέπει να κάνουν να φτιάξουν τις φορολογικές τους δηλώσεις ώστε να πάρουν το Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης από τον ΟΑΕΔ ακόμα και να αποκτήσουν κοινωνικό τιμολόγιο.»

Αν κάποιος αποφυλακισμένος δεν έχει να μείνει πουθενά και είναι άστεγος εκτός από την τσάντα με τα τρόφιμα και τα είδη υγιεινής, του παρέχουμε διαμονή σε ξενοδοχείο για λίγες ημέρες και ανάλογα την περίπτωση μπορεί να του καλύψουμε 7 ημέρες, άλλες φορές 15 ημέρες. έχει τύχει να χρειαστεί να εξασφαλίσουμε διαμονή και για ένα μήνα γιατί ο άνθρωπος είχε προοπτική επανένταξης και μέχρι να φτιάξει τα χαρτιά του και να βρει δουλειά χρειάστηκε να τον στηρίξουμε και τα κατάφερε τελικά.«Μεγάλο ποσοστό όμως βαριέται και δεν πάνε να φτιάξουν τα χαρτιά για το Κ.Ε.Α. είτε έχουν οικογένεια πίσω είτε όχι»(εδώ ο τόνος φωνής έπεσε και είχε ύφος απογοήτευσης). Τα ξενοδοχεία επίσης, δεν θέλουν αποφυλακισμένους ναρκομανείς γιατί είναι επικίνδυνοι να μένουν σε σπίτι, πολλές φορές τους παίρνει ύπνος και από τα τσιγάρα τους έχουν βάλει φωτιές, τους πληρώνουμε διαμονή για επτά μέρες και στις 4 μέρες είναι πάλι στο δρόμο.(εδώ φαινόταν προβληματισμός στο πρόσωπο).Στους άστεγους αποφυλακισμένους παρέχεται επίσης και το κουπόνι των 2ευρώ ημερησίως για πρωινό. Συνεργαζόμαστε με

καφέ στην Πλατεία Κάνιγγος και την Πατησίων τα οποία μένουν ανοιχτά μέχρι αργά και περιλαμβάνει sandwich και καφέ ή τσάι με κέικ. Τα κουπόνια είδαμε ότι δούλεψαν καλά, θα τα συνεχίσουμε και του χρόνου, γιατί μπορούν να πάνε να πάρουν το πρωινό τους έως τα μεσάνυχτα και έτσι εξασφαλίζουμε ότι δεν μένουν νηστικοί. Φέτος δώσαμε 4.000 πρωινά .

Για τις οικογένειες των φυλακισμένων αποκρίθηκε πως « Από τη στιγμή που ένας άνθρωπος μπαίνει φυλακή η ζωή του όλη αλλάζει, πόσο μάλιστα αν έχει πίσω γυναίκα και παιδιά ή ακόμα γονείς ή γιαγιάδες που τους συντηρούσε. Σε αυτές τις περιπτώσεις πληρώνουμε τους λογαριασμούς της Δ.Ε.Η, άλλες φορές το ενοίκιο ή ακόμα και λογαριασμούς τηλεφώνου περιστασιακά. Επίσης, τους παρέχουμε μία τσάντα τροφίμων αξίας 25 ευρώ την εβδομάδα και όσες οικογένειες είναι στην επαρχία 2 τσάντες γιατί έχουν και τα έξοδα μετακίνησης.

Η Πανδημία επηρέασε σε μεγάλο ποσοστό τις δράσεις του συλλόγου. Με την υποχρεωτική αναστολή και την ποσόστωση, αναγκαστικά δούλεψαν μόνο οι 2 υπάλληλοι και τη διανομή των τροφίμων (τσάντες) τη συνέχισε το Δ.Σ. Δόθηκαν λιγότερα δέματα στις φυλακές και δεν έγιναν επισκέψεις σε αυτές. Οι εργαζόμενοι δεν μπορούσαν να πάνε για εργασία και το ΔΣ έκανε όλες τις δουλειές με εκτροπή τηλεφώνου γιατί όπως αναφέρει «είχαν χαρτί εθελοντισμού, ο Πρόεδρος είναι ελεύθερος επαγγελματίας, ο παππάς μπορούσε και δεν κινδύνευαν από πρόστιμο.

Με την Επάνοδο δεν συνεργάζονται αλλά αναφέρει πως « κάποιες φορές έρχονται ξένοι που τους ζαλίζουν ενώ έχουν πάει και στην Επάνοδο, είναι πολλοί οι Έλληνες σε ανάγκη που δεν μπορούν να καλύψουν τους ξένους. Όμως υπάρχουν ΜΚΟ και σύλλογοι για ξένους που τους στηρίζουν».

Σχετικά με την επανένταξη, αναφέρει πως για τους χρήστες είναι πολύ δύσκολη έως ακατόρθωτη. Μπαινοβγαίνουν στη φυλακή και ξαναπηγαίνουν εκεί λέγοντας πως είναι καινούργιοι.

Αναφέρθηκε στον ΟΚΑΝΑ(Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών) όπως λέει η ίδια « Ο ΟΚΑΝΑ τι κάνει; Τους συντηρεί. Βγαίνουν έξω τους δίνουν μεθαδόνη που είναι ναρκωτικό, και τους κρατάνε σε καταστολή, αυτοί περιμένουν να πάρουν τη μεθαδόνη γιατί δεν έχουν λεφτά. Ο ΟΚΑΝΑ για τους ναρκομανείς δεν είδαμε να κάνει τίποτα για τον covid-19- ούτε εμβόλια, ούτε μάσκες, ούτε γάντια τίποτα. Να εδώ, (έκανε την

κίνηση και μου έδειξε ακριβώς) αν πας λίγο παραδίπλα θα καταλάβεις τι λέω, 2 ευρώ κοστίζει το φακελάκι με mixed φθηνά ναρκωτικά και η ανταλλαγή γίνεται στο χέρι. (απελπισία και θυμός στον τόνο της φωνής και στο πρόσωπό του-συνοφρυώθηκε).

Επίσης, συνέχισε να παραθέτει την εικόνα αυτών των ανθρώπων λέγοντας « Το ΚΕΘΕΑ(Κέντρο Θεραπείας εξαρτημένων ατόμων) τους κλείνει ραντεβού στο Ρέντη στο Σύλλογο ΡΕΤΟ και δεν πάνε ή πάνε και μετά τα παρατάνε, γιατί το ΡΕΤΟ είναι ΜΚΟ που έχει σκοπό την άμεση και δωρεάν υλική, ψυχική και πολιτιστική βοήθεια στους ναρκομανείς. Γίνονται προσπάθειες απεξάρτησης αυτών των ανθρώπων μέσω της εργασιοθεραπείας , απασχολούνται σε μαγαζιά μεταχειρισμένων ειδών, κάνουν ανακύκλωση κ.α., τους προσφέρεται 24ωρη γραμμή επικοινωνίας, ενημέρωση στις ‘πιάτσες’ και συσσίτια. Σε αντίθεση με την Αθήνα στην Κύπρο και στην Ισπανία πάνε πολλοί ναρκομανείς στο ΡΕΤΟ»(σε αυτό το σημείο μαλάκωσε ο τόνος της φωνής και ηρέμισαν τα χαρακτηριστικά του προσώπου της).

Οι Κατηγορίες των αποφυλακισμένων που δύσκολα επανεντάσσονται στην κοινωνία βάσει της πείρας που έχει πλέον, «είναι αυτοί που προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες γιατί βγαίνοντας έξω δεν έχουν κανέναν να τους περιμένει και νιώθουν αδικία, πρέπει όμως να κερδίζουν μόνοι τους τη ζωή τους, παρόλα αυτά πολλοί συνηθίζουν στην ιδρυματοποίηση και ξαναπροβαίνουν σε παραβατική συμπεριφορά για να γυρίσουν πίσω στη φυλακή, γιατί όπως αυτοί λένε έχουν ένα κρεβάτι να κοιμηθούν, ένα πιάτο φαγητό, δεν είναι στο δρόμο ....έμαθαν να ζουν έτσι» αλλά και οι Ρομά.

Συγκεκριμένα για τους Ρομά λέει « θεωρούν ότι οι υπόλοιποι είμαστε υποχρεωμένοι να τους βοηθάμε και να τους στηρίζουμε αλλά δεν προσπαθούν. Στα παιδιά τους πριν μάθουν τη λέξη ‘μαμά’ τα μαθαίνουν τη λέξη ‘ευρώ’» (εδώ έχει αποφορτιστεί και φαίνεται να έχει πιο εύθυμη διάθεση). Και συνεχίζει «Με γρήγορους υπολογισμούς, το 2050 οι Έλληνες που δεν είμαστε Ρομά θα είμαστε 3.000.000 και οι υπόλοιποι Έλληνες υπήκοοι θα είναι οι Ρομά. Δεν μπορεί, να παραλάβουν μια χώρα χωρίς να ξέρουν να διαβάζουν και χωρίς να ξέρουν να δουλεύουν».

Οι ξένοι και ειδικά αυτοί που δεν έχουν χαρτιά, δεν είναι νόμιμοι δηλαδή, επίσης δεν επανεντάσσονται εύκολα αλλά υπάρχουν ΜΚΟ που τους στηρίζουν.

Έκανε και αναφορά στους παιδεραστές αναφέροντας ότι « η παιδεραστία ξέφυγε, δεν γίνεται να επιβραβεύουμε αυτές τις περιπτώσεις, ίσως με τον Παρασκευόπουλο (το

νόμο εννοεί) βγήκαν πολλοί, δεν ξέρω θα εισηγηθώ να το δούμε αυτό το θέμα στην επόμενη Γενική Συνέλευση».

Το προφίλ των αποφυλακισμένων που επανεπιδείκνται ευκολότερα είναι οι Έλληνες, οι Βούλγαροι και οι Αλβανοί και έχει παρατηρήσει πως ο σύλλογος πληρώνει αρκετά χρήματα για έκδοση διπλωμάτων σε Έλληνες για να εργαστούν ως ταξιτζήδες ή ως οδηγοί φορτηγών ντελίβερι, σε Βαλκάνιους επίσης για να βγάλουν χαρτιά και δίπλωμα για ντελίβερι και οι Αλβανοί απασχολούνται κυρίως με οικοδομικές εργασίες. Οι Βαλκάνιοι έχουν μάθει να δουλεύουν και οι οικογένειές τους, τους θέλουν. Ειδικά αν από πίσω υπάρχει οργανωμένο και τακτοποιημένο οικογενειακό περιβάλλον με ανθρώπους που τους νοιάζονται και τους αγαπάνε, η επανένταξη είναι δεδομένη και συγκεκριμένα είπε «θα βρεις τρόπο να στηριχτείς, αν έχεις μάθει να ζεις οργανωμένος σε κοινωνία».

Με την ευκαιρία αυτή ανέφερε ένα πολύ όμορφο παράδειγμα επανένταξης Έλληνα, αναφέροντας ότι «ένας άντρας από τη Θεσσαλονίκη, με την οικονομική κρίση τον έδιωξαν από τη δουλειά του και η γυναίκα του ήταν έγκυος στο τρίτο τους παιδί. Παρέμεινε καιρό άνεργος και η ανέχεια του είχε χτυπήσει την πόρτα. Κάποια στιγμή ‘κάποιος’ του είπε να κάνει μια μεταφορά. Γι’ αυτόν, η μόνη του σκέψη ήταν να ζήσει την οικογένειά του και δέχθηκε. Μετέφερε ναρκωτικά, αλλά δεν το γνώριζε αυτό και αποδείχτηκε και στο δικαστήριο ότι δεν ήταν υπαίτιος. Η φυλακή μπήκε στη ζωή του με τα άλλα 2 του παιδιά να είναι κάτω από 5 χρονών. Ο ΟΝΗCΙΜΟC ανέλαβε την πληρωμή του ενοικίου, τους λογαριασμούς της οικογένειας, τα δικηγορικά έξοδα για να αποφυλακιστεί και μέσα στην καραντίνα γεννήθηκε το παιδάκι του. Από ευγνωμοσύνη η οικογένεια βάφτισε το μωράκι Ονήσιμο και εμείς σαν σύλλογος βρήκαμε νονά και βαφτίσαμε το παιδί με δικά μας έξοδα, τώρα μαζεύουμε χρήματα για να σπουδάσει το παιδάκι αυτό στο μέλλον. Ο άντρας αυτός γνώριζε Γερμανικά και βρήκε εργασία και εργάζεται από το σπίτι. Αυτό είναι οργανωμένη οικογένεια».(εξιστορούσε και έλαμπε από χαρά)

Σχετικά με τις δράσεις που μπορούν να γίνουν για να αποφευχθεί η ανακύκλωση και η περιθωριοποίηση όπως η ίδια είπε πρέπει να είναι οι ακόλουθες:

1ον.Το Υπουργείο πριν την αποφυλάκιση να τους υποχρεώνει να κάνουν έστω και μηδενικές φορολογικές δηλώσεις, έτσι ώστε βγαίνοντας να μπορούν να λαμβάνουν το επίδομα των 200 ευρώ.

2ον. Η φυλακή δε σφραγίζει, είναι καλύτερα να γκρεμιστούν οι φυλακές και να χτιστούν σχολεία.

Η παρατήρηση του ερευνητή ως προς το Υποκείμενο Α είναι πως έχει γνώση του τρόπου ζωής των έγκλειστων συνανθρώπων μας και των δυσκολιών που υπάρχουν για την επιβίωσή τους εντός και εκτός των Καταστημάτων Κράτησης. Δεν υπήρχε αμηχανία και νευρικότητα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης αλλά υπήρχε συναισθηματική φόρτιση με αυξομειώσεις στον τόνο της φωνής του. Γνωρίζει τις εθελοντικές δράσεις του συλλόγου και είναι ενεργό μέλος αυτών. Η συναισθηματική φόρτιση πιθανώς προέρχεται από τα βιώματά του και από την ενσυναίσθηση που το διακρίνει.

Υποκείμενο Β:

Η Επάνοδος είναι ΝΠΙΔ ,έχει Μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, επιχορηγείται από το κράτος και από κοινοτικούς πόρους, και γίνεται λελογισμένη χρήση των πόρων της. Είναι ο μόνος επίσημος δημόσιος φορέας που ασχολείται με την εκπαίδευση και κατάρτιση για την ομαλή επανένταξη των κρατουμένων μετά την αποφυλάκιση τους. Το ΔΣ είναι πενταμελές και συγκροτείται κάθε τρία χρόνια με απόφαση του Υφυπουργού του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη που άπτεται των θεμάτων της Αντεγκληματικής Πολιτικής και η συγκρότησή του δημοσιεύεται σε Φ.Ε.Κ. Το ΔΣ παρέχει τις υπηρεσίες του αμισθί και χωρίς άλλη αποζημίωση. Το σημερινό ΔΣ αποτελείται από την Πρόεδρο η οποία είναι καθηγήτρια εγκληματολογίας, τον Αντιπρόεδρο που είναι Λέκτορας Ποινικού Δικαίου και Αντεγκληματικής Πολιτικής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου της Κύπρου, ένα μέλος που είναι κοινωνικός λειτουργός από το Κ.Κ.Κασσαβέτειας, άλλο ένα μέλος που είναι η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και άλλο ένα μέλος από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων υπάλληλο του τμήματος μεταπτυχιακών σπουδών της Διεύθυνσης Οργανωτικής και Ακαδημαϊκής Ανάπτυξης.

Η Διοικητική Οργάνωση της ΕΠΑΝΟΔΟΥ είναι το 5μελές Διοικητικό Συμβούλιο. Η Διευθύντρια προϊσταται όλων των τμημάτων και κάθε τμήμα έχει έναν υπάλληλο επικεφαλής. Η Διευθύντρια συνεργάζεται με το ΔΣ πρέπει να διαπεραιώνει τις αποφάσεις του ΔΣ. Δηλαδή, η Διοικητική της οργάνωση είναι :το ΔΣ, η Διευθύντρια και μετά οι Υπάλληλοι και όλοι τηρούν και λειτουργούν σύμφωνα με το πλαίσιο αρχών

και Κανόνων Δεοντολογίας το οποίο είναι και αναρτημένο στην ιστοσελίδα της. Οι υπάλληλοι της ΕΠΑΝΟΔΟΥ είναι αποσπασμένοι υπάλληλοι του Υπ.Προ.Πο ή με παράλληλα καθήκοντα, ενώ με έμμισθη σχέση εργάζονται εξωτερικοί εξειδικευμένοι συνεργάτες οι οποίοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους κατά διαστήματα βάσει των αναγκών της ΕΠΑΝΟΔΟΥ. Αυτήν την περίοδο εργάζονται: 2 κοινωνικοί λειτουργοί, 2 Ψυχολόγοι, 2 Δικηγόροι, 1 διοικητικός υπάλληλος, 1 Λογιστής και 1 Εργασιακή Σύμβουλος ενώ εθελοντικά εργάζονταν κατά την ημέρα που πραγματοποιήθηκε η συνέντευξη 2 άτομα για διοικητική υποστήριξη από τον κλάδο της κοινωνιολογίας. Το ίδιο το υποκείμενο είναι αποσπασμένο από το Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τους υπαλλήλους της Επανόδου στην ομάδα στόχο των φυλακισμένων είναι η επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση εντός των φυλακών και βάσει πάντα των αναγκών της κάθε φυλακής. Συγκεκριμένα είτε «Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι πριν λίγες μέρες ολοκληρώθηκε το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα CUP(Convicts Upskilling Pathways) που συμμετείχε ο Φορέας μας ως εταίρος και ήταν χρηματοδοτούμενο από το Erasmus+ στον άξονα ‘Στρατηγικές συμπράξεις στην εκπαίδευση ενηλίκων’. Συμμετείχαν η Ιταλία, η Ολλανδία, η Κύπρος και η χώρα μας και συμμετείχαν κρατούμενοι/ες και επαγγελματίες και η διάρκεια του προγράμματος είναι 36μηνη . Θα δοθούν πιστοποιητικά εκπαίδευσης και κατάρτισης . Περιμένουμε τα αποτελέσματά του. Σχεδιάστηκαν και καταρτήθηκαν πιλοτικά προγράμματα εκπαίδευσης για την επανένταξη ανδρών και γυναικών κρατουμένων σε 6 ευρωπαϊκές φυλακές και ταυτόχρονα παρασχέθηκαν και τα απαραίτητα εργαλεία για την αξιολόγηση των πρακτικών αλλά και την κοινωνική τους επανένταξη. Για παράδειγμα στον Αυλώνα που έχει νέους πρόγραμμα μηχανολογίας, στη Χαλκίδα πρόγραμμα χρωματοποιίας, στις γυναικείες στη Θήβα κοπτικής-ραπτικής κλπ.»

Οι υπηρεσίες και η στήριξη που παρέχονται στους αποφυλακισμένους είναι πρωτίστως η επικοινωνία με κοινωνικό λειτουργό για καταγραφή του και για την έκδοση του δελτίου υποδοχής. Μέσα από την επικοινωνία μας με τον κρατούμενο βλέπουμε τι ανάγκες έχει και πρωτίστως κοιτάμε να του εξασφαλίσουμε σίτιση και στέγαση. Υπάρχουν ξενοδοχεία που συνεργάζεται η ΕΠΑΝΟΔΟΣ και φιλοξενούνται περίπου 7 άτομα την ημέρα και όχι πάνω από 5 ημέρες γιατί όπως ακριβώς είπε το Υποκείμενο (B) « στόχος είναι να πάρουν τη ζωή στα χέρια τους και ένα διάστημα 5ημερών αρκεί για να πλυθούν και να πάνε σε συνέντευξη για δουλειά. Αν κάποιος χρειάζεται περισσότερο χρονικό διάστημα στήριξη, είναι νόμιμοι στη χώρα και ήσυχτοι τους

στέλνουμε σε ξενώνες της Unesco Πειραιά (κυρίως τους αστέγους) την οποία επισκέφθηκε και πρόσφατα η πρόεδρος της Δημοκρατίας, στο Κ.Υ.Α.Δ.Α που είναι το κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης του Δήμου Αθηναίων και στους Γιατρούς του Κόσμου όπου μπορούν να μείνουν το ανώτατο για βμήνες. Επίσης, υπάρχει και ένας ξενώνας σαν σπίτι στο κτήριο της ΕΠΑΝΟΔΟΥ που μπορούν να διαμείνουν άνετα έως τρία άτομα, αλλά πρέπει να έχουν τα εχέγγυα καλής χρήσης του ξενώνα, να είναι κοντά στο να εργαστούν και μπορούν να διαμείνουν δωρεάν και παραπάνω από ένα μήνα.

Οι δράσεις για τη στήριξη και την επανένταξη των αποφυλακισμένων αφού έρθουν σε επαφή με την ΕΠΑΝΟΔΟ είναι : « Επικοινωνία με άλλους Φορείς για σίτιση/στέγαση, επικοινωνία με ΟΑΕΔ για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, παροχή βοήθειας για έκδοση δελτίων ανεργίας εδώ πρέπει να πούμε για το πρόσφατο μνημόνιο που υπογράφηκε ανάμεσα στην ΕΠΑΝΟΔΟ και στον ΟΑΕΔ για την επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισμένων, παρέχουμε βοήθεια για τα πάρουν άσυλο αρκεί να έχουν κάνει την αίτηση και τους βοηθάμε στην επικοινωνία και τη διασύνδεσή τους με τις αρμόδιες υπηρεσίες, επίσης του αιτούντες ασύλου οι κοινωνικοί λειτουργοί τους διασυνδέουν και με άλλους οργανισμούς όπως: Solidarity now, Praxis, Actionaid, Επίκεντρο, Caritas Hellas, Γέφυρες. Για ιατρικά θέματα συνήθως τους φέρνουν σε επαφή με τους γιατρούς του κόσμου ενώ για εκμάθηση ελληνικών με τη ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ. Επίσης, πολύ σημαντική υπηρεσία είναι το ΕΚΚΑ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας και Εσωτερικών Υποθέσεων) για τους άστεγους και τους αιτούντες ασύλου ακόμα και για τα ασυνόδευτα ανήλικα παρέχει φιλοξενία-στέγαση ακόμα και σε οικογένειες.»(σε αυτό το σημείο μιλούσε πολύ γρήγορα και παρέθετε τους φορείς με πολύ επαγγελματικό ύφος). Προ Πανδημίας υπήρχαν και δράσεις από εθελοντές στο Φορέα όπως: εκμάθηση μουσικών οργάνων, θεατρική ομάδα, εκμάθηση ελληνικών, εκμάθηση αγγλικών τις οποίες ευχόμαστε να ξεκινήσουμε πάλι σύντομα.

Στην υλική στήριξη που παρέχεται συμπεριλαμβάνεται οικονομική ενίσχυση, δωροεπιταγές γνωστής αλυσίδας Super Market αξίας 10 ευρώ και έως 2 στο σύνολο. Επίσης, με αίτησή τους στον κοινωνικό λειτουργό και έπειτα από έγκριση του ΔΣ μπορούν να τους πληρώσουν ένα μέρος λογαριασμού τους, επίσης μπορεί να καλύψουν δοσοποίηση στα πλαίσια αποσυμφόρησης των φυλακών (δηλαδή για παράδειγμα αν η αποφυλάκισή τους έχει ρήτρα 700 ευρώ το μήνα να την καλύψουν όλη ή μέρος αυτής) και τους μαθαίνουν να απευθύνονται και στα Κέντρα Κοινότητας Δήμων.

Σε περίπτωση που κάποιος δεν έχει πάρει άσυλο, ο δικηγόρος της ΕΠΑΝΟΔΟΥ του προσφέρει νομικές συμβουλές, τον βοηθάει να αλλάξει τους όρους αποφυλάκισης και κατευθύνεται στο Υπ. Μεταναστευτικής Πολιτικής και παράλληλα τον φέρνουν σε επαφή με τον Δικηγορικό Σύλλογο να του παρασχεθεί δωρεάν συνηγορία.

Ο αριθμός αποφυλακισμένων που έρχονται σε πρώτη επαφή με την ΕΠΑΝΟΔΟ όπως είπε του Υποκείμενο (B) « είναι περίπου 24 το μήνα άρα γύρω στους 300 το χρόνο. Από το τηλέφωνο και εν μέσω καραντίνας παρατηρήθηκε ότι μπορούν να εξυπηρετήσουν 32 μηνιαίως άρα κάτι λιγότερο από 400. Η βοήθεια που τους παρέχεται είναι ανάλογη των αναγκών τους στατιστικά το 80% απευθύνεται στο φορέα για κάλυψη στέγασης και η συντριπτική πλειοψηφία είναι αλλοδαποί ενώ το άλλο 20% είναι άνθρωποι που έχουν στέγη αλλά έχουν και οικονομική ανεπάρκεια». Ο Φορέας σε περίπτωση αύξησης των αιτήσεων μπορεί να ανταποκριθεί αλλά ευχής έργων θα είναι να λειτουργήσουν τα υπόλοιπα παραρτήματα της ΕΠΑΝΟΔΟΥ και να ξεπεραστούν γρήγορα οι εγγενείς δυσκολίες που υπάρχουν. Είναι σημαντικό να λειτουργήσουν γιατί όπως είπε «είναι πολύ δύσκολο να εξυπηρετήσω και να βοηθήσω κάποιον που αποφυλακίζεται στην Κρήτη ή στο Ναύπλιο, το καταλαβαίνεις αυτό, λόγω απόστασης το μόνο που μπορούμε να του προσφέρουμε είναι τηλεφωνική βοήθεια και καθοδήγηση. Τα παραρτήματα θα βοηθήσουν πολύ το έργο μας και θα μπορέσουμε να στηρίξουμε περισσότερους αποφυλακισμένους για την επανένταξή τους στην κοινωνία.» (ανακούφιση στο ύφος και στον τόνο της φωνής του)

Με τον ΟΝΗCΙΜΟC δεν έχουμε κάποια συνεργασία, οι αποφυλακισμένοι μπορούν να πάρουν και από τους δύο φορείς.

Όσον αφορά την επανένταξη και το προφίλ των ατόμων που επανεπεντάσσονται πιο εύκολα είπε συγκεκριμένα «δεν έχει να κάνει με το φύλο αλλά με την εθνικότητα. Οι Έλληνες και οι Αλβανοί επανεπεντάσσονται ευκολότερα. Είναι ελάχιστοι αλλά έχουν κατά πλειοψηφία καλυμμένο μεγάλο μέρος αναγκών, είναι νόμιμοι και πολύ βασικό κυρίως οι βασικές ανάγκες είναι οκ. Δουλεύουν ως μάστορες, ελαιοχρωματιστές ή μια πρόσφατη περίπτωση ως ειδικός Η/Υ. Οι Παράνομοι δυσκολεύονται πολύ και κάνουν μαύρη εργασία εκτός αν έχουν εχέγγυα στη μηχανουργία ή τη μηχανολογία. Πιο εύκολα γίνεται αφομοίωση στα μηχανολογικά. Συνοψίζοντας το συμπέρασμα είναι ότι επανεπεντάσσονται ευκολότερα Έλληνες και Ευρωπαίοι Πολίτες και των 2 φύλων και πάρα πολύ δύσκολά βρίσκουμε ανάμεσά τους Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης. Οι

περισσότεροι είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Δεν γνωρίζει ποσοστά αποφυλακισμένων που απασχολούνται σε θέσεις εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα γιατί σαν φορέας δεν κάνουν follow up αλλά το θεωρεί πολύ δύσκολο.

Για τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών λέει συγκεκριμένα «Δύο στους τρεις δεν επανεντάσσονται. Οι χρήστες κατευθύνονται σε προγράμματα, δεν επικοινωνούν πολλοί μαζί μας γιατί γνωρίζουν το μοτό της ΕΠΑΝΟΔΟΥ: Παίρνουμε τη ζωή στα χέρια μας. Και μόνο που με εμάς θα πρέπει να πάρουν τη ζωή στα χέρια τους δεν έρχονται για στήριξη μετά την αποφυλάκιση.

Για το φαινόμενο της ανακύκλωσης στις φυλακές λέει ότι «οι περισσότεροι είναι χρήστες ναρκωτικών και κοινωνικά αποκλεισμένοι που έχουν κυρίως χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Όμως μπορούν να παρακολουθούν εκπαιδευτικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα μέσα στις φυλακές ώστε όταν αποφυλακιστούν να βρουν εργασία. »

Για την επανένταξη στην Ελλάδα του 2021 λέει ότι «είναι δύσκολη και τα ποσοστά χαμηλά.» Χρειάζεται συντονισμένη προσπάθεια του Υπ.Προ.Πο με άλλα Υπουργεία και Φορείς. Αυτήν την περίοδο αναμένονται αποτελέσματα μιας πολυμελούς ομάδας 31 ατόμων του Υπουργείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης για θέματα στέγασης με επίκεντρο την αστεγία (<https://ypergasias.gov.gr/omada-ergasias-gia-tin-ypostirixi-kai-tin-koinoniki-entaxi-ton-astegon/>) . Αναμένουμε το κείμενο με τα ευρήματα, τις καλές πρακτικές και φυσικά τις προτάσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου με δράσεις. Συμμετέχουν πολλοί εκπρόσωποι από την Κοινωνία των Πολιτών». Ένα επίσης πολύ ενδιαφέρον πρόγραμμα είναι το ‘Στέγαση και Επανένταξη’.

Οι καταλληλότερες δράσεις για επανένταξη είναι η εξασφάλιση στέγης και όχι η φιλοξενία σε ξενώνες και η εργασία. Αυτό προϋποθέτει όπως προαναφέρθηκε συντονισμένες προσπάθειες και δράσεις του Υπ.Προ.Πο και του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Η παρατήρηση του ερευνητή ως προς το Υποκείμενο Β είναι πως γνωρίζει διεξοδικά το πρόβλημα και τους τρόπους που επιχειρείται η άμβλυση των ανισοτήτων σε αυτήν την κοινωνική ομάδα από την πρώτη μέρα φυλάκισης μέχρι και τη στήριξη για να βγουν στην αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκιση. Επίσης, παρατηρείται επαγγελματισμός στον τόνο της φωνής του υποκειμένου, άμεσες εμπειριστατωμένες απαντήσεις και

καθόλου συναισθηματικές διακυμάνσεις, όπως ακριβώς δηλαδή είναι ένας πλήρως καταρτισμένος για τον τομέα αυτό υπάλληλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χώρα μας στον τομέα της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων διαθέτει δύο σημαντικούς φορείς που έχουν ως βασικό τους στόχο και μέλημα την αρωγή και την υποστήριξη των κρατουμένων για την ομαλή (επαν)ένταξή τους στην κοινωνία.

Οι κρατούμενοι και εν συνεχεία οι αποφυλακισμένοι είναι ευπαθής και ευάλωτη κοινωνική πληθυσμιακή ομάδα με ιδιαίζουσα και πολυδιάστατη φύση, λόγω της πολυπολιτισμικότητας και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, και δεν αποτελούν μια ‘ομοιογενή κοινωνική μάζα’ ,όπως αποδείχθηκε και από την έρευνα, και φέρουν το «στίγμα» από την πρώτη ημέρα της φυλάκισής τους, ένα στίγμα και μια νέα ταυτότητα που τους ακολουθεί και μετά την αποφυλάκισή τους ες αεί.

Στη χώρα μας, παραδοσιακά, η θεσμοποιημένη κοινωνική αλληλεγγύη είναι κατακερματισμένη, άδικη, πολιτικά και κοινωνικά προκατειλημμένη και αναποτελεσματική, με την οικογένεια να διαδραματίζει βασικό ρόλο στην κάλυψη των κενών του επίσημου τομέα (Φερόνας, 2019, σ. 244). Επομένως είναι ανεπαρκώς προετοιμασμένη για να δεχτεί στους κόλπους της και να αφομοιώσει, με αποτέλεσμα να μην μπορούν αυτοί οι πολίτες να βρουν υποστήριξη κατά την αποφυλάκισή τους από τις τοπικές κοινωνίες ακόμα και από τις ίδιες τους τις οικογένειες, ώστε να καταφέρουν να συνεχίσουν τη διαβίωσή τους επί ίσοις όροις με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας «στίγμα» το φέρουν μέσα στην κοινωνία, που η ίδια τους ανέθρεψε και τους έφτασε σε αντικανονικές-αντικοινωνικές- παραβατικές συμπεριφορές με αποτέλεσμα τον εγκλεισμό τους σε Σωφρονιστικά Καταστήματα είναι η ίδια ακριβώς κοινωνία που δεν ήθελε και δε μπορούσε να τους επανεντάξει στις δραστηριότητές της. Η συνθήκες αυτές έχουν σημαντικές επενέργειες ευρύτερα στην ίδια την ύπαρξη και τη διαμόρφωση του τρόπου κοινωνικής αναπαραγωγής των υποκειμένων, τα οποία μετά την αποφυλάκιση καλούνται να ενταχθούν σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας και συνεπώς σε επισφαλείς συνθήκες ζωής (Σπυριδάκης Μ.,2018 σ.17) μέσω της βραχυχρόνιας παραμονής τους σε ξενώνες και η επιβίωσή τους είναι εξαρτημένη από επιδοματικές πολιτικές ή δωρεάν παροχές και στήριξη σε υλικά. Αυτού του τύπου η ρύθμιση «νομιμοποιεί τις κοινωνικές ανισότητες και ταυτόχρονα εδραιώνει μέσα από μια δυναμικά αποσπασμένη συναίνεση

τα υποκείμενα στο χώρο όπου τους προσήκει να ανήκουν και να βρίσκονται.(Σπυριδάκης Μ.,2018 σ.243)

Η εύρεση στέγης και εργασίας είναι οι δυο βασικές ανάγκες που πρέπει να καλύψουν αυτοί οι άνθρωποι για την επάνοδό τους στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους.

Έτσι, λοιπόν, στη χώρα μας «Ο Ονήσιμος» ως ειδικώς φιλανθρωπικό σωματείο και η «Επάνοδος» ως ΝΠΙΔ εποπτευόμενη από το Υπ.Προ.Πο είναι δύο φορείς που δραστηριοποιούνται με ευαισθησία, στη στήριξη και την καθοδήγηση αυτών των ανθρώπων, στον Τρίτο ,πλέον τομέα της οικονομίας ,αυτόν της οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών. Η κοινωνική οικονομία αποδεικνύεται με την πάροδο των χρόνων ακόμα και στην ελληνική πραγματικότητα, η οποία μέχρι πρότινος είχε μείνει πίσω, ότι είναι ένα από τα καλύτερα οικονομικά εργαλεία ώστε να μπορέσουν να δημιουργηθούν διάφορες νομικές/ επιχειρηματικές μορφές που έχουν επίκεντρο τον άνθρωπο και όχι το κέρδος, έτσι ώστε να δραστηριοποιούνται οι τοπικές κοινωνίες και να μπορούν να προωθηθούν στην αγορά εργασίας ομάδες του πληθυσμού οι οποίες μέχρι πρότινος παρέμεναν περιθωριοποιημένες (Γεωργιάς,2013,σσ.7-8).

Η συγκεκριμένη έρευνα μας οδήγησε σε αρκετά συμπεράσματα μας βοήθησε να κατανοήσουμε την κατάσταση και να απαντήσουμε στα κυριότερα ερευνητικά μας ερωτήματα τα οποία αφορούν την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων. Αρχικά ο Ονήσιμος είναι ένα ειδικώς φιλανθρωπικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που δραστηριοποιείται στον ιδιωτικό τομέα και τα μέλη του Δ.Σ εργάζονται αμισθί , ενώ η Επάνοδος είναι Ν.Π.Ι.Δ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Ο Ονήσιμος λειτουργεί όπως όλα τα σωματεία και οι αποφάσεις λαμβάνονται από την Γενική του Συνέλευση, ενώ στην Επάνοδο οι αποφάσεις λαμβάνονται από το Διοικητικό Συμβούλιο και προωθούνται στην διεύθυνση η οποία πρέπει να τις διεκπεραιώσει με δράσεις μέσω των υπαλλήλων της. Το ΔΣ αποτελείται από πέντε δημοσίους υπαλλήλους, οι οποίοι έχουν προταθεί για τις θέσεις αυτές από τρία υπουργεία έχουν συνάφεια με το αντικείμενό τους αλλά δεν πληρώνονται για το έργο τους στην ΕΠΑΝΟΔΟ. Όσον αφορά την χρηματοδότηση, ο Ονήσιμος είναι κυριώς αυτοχρηματοδοτούμενος από δωρεές των μελών και των φίλων του με εξαίρεση τα δύο τελευταία χρόνια που επιχορηγήθηκε και από την περιφέρεια δύο φορές, ενώ η Επάνοδος χρηματοδοτείται από την ετήσια επιχορήγηση του Υπουργείου και της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής υπό του

οποίου είναι εποπτευόμενη, από επιχορηγήσεις του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων (κοινοτικούς, εθνικούς πόρους για μελέτες και έρευνες), από δωρεές, κληρονομίες, εισφορές, χορηγίες από τρίτους είτε ιδιώτες είτε ΝΠΔΔ.

Κατά την διάρκεια της πανδημίας οι δια ζώσης δράσεις τους επηρεάστηκαν, η διανομή των τροφίμων δρομολογήθηκε με την μέθοδο delivery, ώστε να αποφευχθεί η άμεση επαφή και τηρήθηκαν όλα τα υγειονομικά πρωτόκολλα και οι επισκέψεις στα καταστήματα κράτησης σταμάτησαν και όσο μπορούσαν βοηθούσαν τηλεφωνικά με εκτροπή κλήσεων από τα σπίτια τους. Συγκεκριμένα μόνο δύο υπάλληλοι βρισκόντουσαν με φυσική παρουσία για να διεκπεραιώνουν την διανομή τροφίμων (τσάντες), όσον αφορά τον Ονήσιμο. Από την άλλη πλευρά η Επάνοδος σταμάτησε τις δια ζώσης συνεντεύξεις, εξυπηρετούσαν τηλεφωνικά και σταμάτησαν οι δραστηριότητες που παρείχαν στο χώρο τους όπως η εκμάθηση ελληνικών και όλα λειτούργησαν βάσει των υγειονομικών πρωτοκόλλων. Οι δράσεις που προωθούνται για την επανένταξη των αποφυλακισμένων από τους δύο φορείς είναι αρχικά ψυχολογικοί, συμβουλευτικοί, νομικοί, λογιστικοί, στέγασης και σίτισης. Ο Ονήσιμος επιμελείται της έκδοσης των απαραίτητων εγγράφων(δίπλωμα οδήγησης, ταυτότητα), ώστε να μπορούν να βρουν εργασία και αναλαμβάνει να πληρώσει λογαριασμούς και δικαστικά τους έξοδα, ενώ η Επάνοδος τους προωθεί σε ΜΚΟ και άλλους φορείς με τα προσόντα που ήδη έχουν (βέβαια παρέχεται νομική υποστήριξη στην περίπτωση έκδοσης άδειας παραμονής ή δικαστικής συμπαράστασης). Όπως προκύπτει και από τους δύο συνεντευξιαζόμενους αν και τα ποσοστά επανένταξης στην χώρα μας είναι χαμηλά, οι αποφυλακισμένοι που προέρχονται από την Ελλάδα και την Αλβανία έχουν τα μεγαλύτερο ποσοστό επανένταξης και για τους δύο φορείς. Ο Ονήσιμος εξήγησε ότι το ποσοστό αυτό προκύπτει διότι έχουν οικογένειες και τους θέλουν, πρόσθεσε ότι το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και με τους Βαλκάνιους και εξαίρεσε τα άτομα τα οποία προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες. Η Επάνοδος συμφώνησε ότι το ποσοστό αυτό ισχύει και προκύπτει διότι έχουν καλύψει τις βασικές τους ανάγκες και είναι νόμιμοι αν και το μορφωτικό τους επίπεδο είναι χαμηλό, ανέφερε ότι δύο στους τρεις δεν επανεντάσσονται, ότι κατευθύνονται σε άλλα προγράμματα, γιατί που δραστηριοποιούνται με αυτή την πληθυσμιακή ομάδα. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι για τους μη νόμιμους αλλοδαπούς αποφυλακισμένους δίνονται πληροφορίες για ΜΚΟ όπου έχουν ιδρυθεί κυρίως με σκοπό την στήριξη αυτών των ανθρώπων και στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν και να φιλοξενηθούν.

Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε ότι υπάρχουν φορείς που ο καθένας στηρίζει με το δικό του τρόπο τους αποφυλακισμένους, με δράσεις που είναι μεμονωμένες, αλλά τα αποτελέσματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλά. Αυτό συμβαίνει διότι οι αποφυλακισμένοι στην πλειοψηφία τους έχουν μάθει να ζούνε ιδρυματοποιημένοι λόγω της μακράς διάρκειας κράτησής τους εντός των Καταστημάτων Κράτησης και να καλύπτονται από περιστασιακές παροχές στέγασης και σίτισης. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αλλάξει μέσω στήριξης και επαγγελματικής εκπαίδευσης από την πρώτη ημέρα φυλάκισης με γνώμονα κατά την αποφυλάκιση να υπάρχει συντονισμός των φορέων με στόχο την αγορά εργασίας και την απασχόληση αποφεύγοντας την επιδοματική πολιτική.

ΕΝΤΥΠΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βενιζέλος, Ε., 2003. *ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΟΧΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ*. Αθήνα: ΠΟΛΙΣ

Γιαννής, Ν., 2002. *Τι είναι η Κοινωνία Πολιτών*. Αθήνα: Μάιος

Γεωργιάδης, Κ., Κασσαβέτης, Δ., Κώστας, Α., Νασσιούλας, Ι., Ντάσιος, Ν., Οικονόμου, Χ., Σουλιώτης, Κ., Στραβοσκούφης, Θ. και Σωτηροπούλου, Ε., 2013. *ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΘΕΩΡΙΑ, ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις-Δοκίμιο 20.

Ζάννης, Π., 2013. *Δημοκρατία και Κοινωνική Πολιτική σε μετάβαση Ο Τρίτος Τομέας: Μία Γενική Θεωρία*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ

Ίσαρη, Φ. και Πουρκός, Μ., 2015. *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΣΕΑΒ (Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών) – Κάλλιπος.

Ιωσηφίδης, Θ., 2008. *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Καρακατσάνη, Δ., 2004. *Εκπαίδευση και Πολιτική Διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Καρατζά, Α., Χ., 2010. *ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ. ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΔΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ*. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Μακρυδημήτρης, Α., 2006. *Κράτος των Πολιτών*, Αθήνα: Λιβάνης.

Μάρδας, Δ.Γ. και Βαλκάνος, Ι.Ε., 2005. *ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ (ΔΙΟΙΚΗΣΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΔΙΚΑΙΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ)*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ

Μπάλιας, Σ. (2008). *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ

Σπυριδάκης, Μ., 2018. *ΗΜΟ ΠΡΕΚΑΡΙΟΥΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ*. Αθήνα: πεδίο

Σωτηρόπουλος,Α.Δ.,Βουτσάκης,Β.,Κάλλας,Γ.καιΣτυλιανίδης,Ν.,2004. *Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ, ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ*. Αθήνα: Ποταμός

Τσιώλης, Γ., 2018. Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης, επιμ. *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης*. Πανεπιστήμιο Κρήτης: Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής έρευνας. σ. 97-125.

Τσομπάνογλου,Ο.Γ.,2004. *Κράτος Κοινωνία Πολιτών και Εργασία Προσεγγίσεις στην αρχή της κυβερνητικότητας*. Αθήνα:ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ- GUTENBERG

Φερόνας, Α., 2019. *ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΥΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ*. Αθήνα: ΔΙΟΝΙΚΟΣ.

Φεφές,Μ.,2018. *ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ Το νέο νομοθετικό πλαίσιο μετά τον Ν. 4384/2016*. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AlainTourain, 2014. *Μετά την κρίση. Από την κυριαρχία των αγορών στην αναγέννηση της κοινωνίας*. Μετάφραση από Μαρία Μαλαφέκα Αττική: ΗΜΕΡΗΣΙΑ Α.Ε. (σ.196-197)

Brooks,C.A.,2010.*Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Μετάφραση από Χασσίδ,Ι. και Φαφαλιού,Ε. Αθήνα: έλλην

Γκίντενς Α.,2001. *Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΑΓΔΑΙΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ Πως επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας*. Μετάφραση από Κωνσταντίνο Δ.Γεωργιά. Αθήνα: Μεταίχμιο

Esping-Andersen,G.,2006. *ΓΙΑΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ*. Προλογικό σημείωμα: Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, Αθήνα: ΔΙΟΝΙΚΟΣ

Gellner,E.,1994. *Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ*. Μετάφραση από Στροϊκού,Η. Αθήνα :ΠΑΠΑΖΗΣΗΑΕΒΕ,

Habermas, J., 2007.*Ο ΜΕΤΑΕΘΝΙΚΟΣ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΣ*. Μετάφραση από Λευτέρης Αναγνώστου, Αθήνα: ΠΟΛΙΣ,

Halpern,D.,2005. *SocialCapital*.UnitedKingdom: PolityPress

Marshall, M.N., 1996. *Sampling for qualitative research*.Family practice.13 (6). p. 522-526. New York: Oxford University Press

Marshall, T. Bottomore, T., 1995.*Ιδιότητατουπολίτηκαικοινωνικήτάξη*.ΜετάφρασηαπόΣτασινοπούλου, Ο. Αθήνα: Gutenberg.

Oldfield, A.,1990. *CITIZENSHIP AND COMMUNITY CIVIC REPUBLICANISM AND THE MODERN WORLD*.London: Routledge.

Patton, Q.M., 2002. *Qualitative Research & Evolution Methods*. 3rd.ed. Thousand Oaks, C.A.: Sage Publication

Rifkin,J.,1996. *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της. Η Δύση του Παγκόσμιου εργατικού δυναμικού και το χάραμα της μετά –την –αγορά-εποχής*. Μετάφραση από Κοβαλένκο, Γ. Αθήνα: «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»-Α.Α.ΛΙΒΑΝΗ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://www.amnesty.gr/universal-declaration-of-human-rights> [accessed 20-12-21]

<https://www.epanodos.org.gr> [accessed 15-12-21]

<https://www.epanodos.org.gr/%cf%83%ce%ba%ce%bf%cf%80%cf%8c%cf%82-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/>[accessed 15-12-2021]

<https://www.epanodos.org.gr/σκοπός-στόχοι/>[accessed 15-12-2021]

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=el
[accessed 30/11/2021]

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT>[accessed 30/11/2021]

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
accessed 30/11/2021]

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/social_partners.html [accessed 30/11/2021]

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_economic_social_committee.html[accessed 30/11/2021]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011. *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ* Ανακοίνωση σχετικά με τις πολιτικές της ΕΕ και τον εθελοντισμό: Αναγνώριση και προώθηση διασυννοριακών εθελοντικών δραστηριοτήτων στην ΕΕ. Βρυξέλλες .[online] [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0568/_com_com\(2011\)0568_el.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0568/_com_com(2011)0568_el.pdf) [accessed 21-12-2021]

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52000DC0011> [accessed 8-5-2022]

EUROPEAN COMMUNITIES ECONOMIC AND SOCIAL COMITEE, 1986. The cooperative, mutual and non-profit sector and its organizations in the European Community.[online] available at: (<http://aei.pitt.edu/41813/1/A5956.pdf>) [accessed 15/11/2021]

Μάγκου, Μ., 2012 . *''ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ'' ΤΟΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟ* ένα εγχειρίδιο για τον καθηγητή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς [online] διαθέσιμο στο <https://www.openbook.gr/didaskontas-ton-ethelontismo/>

Νικολάου, Σ., 2006. *Από την Ιδιότητα του Πολίτη στην Ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη στη Δημοκρατική Πολιτεία – Ο ρόλος της εκπαίδευσης*. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ. Ι. Ε Π. ΕΚ.), 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, 13-14 Μαΐου 2006. [pdf]. Διαθέσιμο στο: http://www.elliepek.gr/documents/3o_synedrio_eisigiseis/nikolaou_souzana.pdf [accessed 27/11/2021].

Οδηγός Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013. *Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα*. [Online] available at: http://domikoinep.gr/wp-content/uploads/2016/10/Social-Economy_Social-Entrepreneurship.pdf [accessed 11-10-2021]

Φεφές,Μ.,2020. Σημειώσεις για το μάθημα Κοινωνική Οικονομία. [Online] available at:
<https://eclass.uop.gr/modules/document/?course=1145> [accessed 11-4-2022]

<https://www.oaed.gr/mnimonio-sinerghasias-toy-oaed-me-tin-epanodo-ghia-tin-erghasiaki-epanentaksi-kratoymenon-kai-apofilakismenon>[accessed8-1-2022]

<https://www.onisimos.gr/>[accessed 10-12-2021]

<https://www.onisimos.gr/index.php/poioi-eimaste-menu/poioi-eimaste>[accessed 10-12-2021]

<https://www.onisimos.gr/images/mag/FiloiFylakismenon-2022.pdf>[accessed15-12-2021]

Ν.Π.Ι.Δ. ΕΠΑΝΟΔΟΣ, 2019. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΡΧΩΝ & ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ. Αθήνα:2019 .[online]

<https://www.epanodos.org.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%94%CE%B5%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%94%CE%9F%CE%A3-%CE%9D%CE%A0%CE%99%CE%94-pdf.pdf>[accessed15-12-2021]

<https://unric.org/el/ανθρώπινα-δικαιώματα-2/>[accessed19-12-21]

<https://ypergasias.gov.gr/omada-ergasias-gia-tin-ypostirixi-kai-tin-koinoniki-entaxi-ton-astegon/>[accessed8-1-2022]

Παράρτημα 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ:

- 1) Πόσα χρόνια ασχολείστε με την Επάνοδο;
- 2) Καταστατικό σωματείου. Από ποιούς αποτελείται; Πόσα μέλη έχει;
- 3) Διοικητική οργάνωση Επανόδου, πόσα άτομα εργάζονται με έμμισθη σχέση στην Επάνοδο;
- 4) Σχέσεις και συνεργασία ΔΣ με Διοίκηση;
- 5) Η Διοικητική Οργάνωση της Επανόδου.
- 6) Υπάρχουν εθελοντές; ο αριθμός τους; σε ποιους τομείς απασχολούνται;
- 7) Χρηματοδότηση/επάρκεια πόρων? επαρκούν?(Ισολογισμός)
- 8) Ποιές υπηρεσίες προσφέρονται στην ομάδα στόχο των φυλακισμένων;
- 9) Ποιες υπηρεσίες προσφέρονται στην ομάδα στόχο των αποφυλακισμένων;

- 10)** Με ποιούς τρόπους στηρίζονται οι οικογένειες των φυλακισμένων και με ποιους τρόπους των αποφυλακισμένων;
- 11)** Αριθμός αποφυλακισμένων που απευθύνονται για βοήθεια και στήριξη σε εσάς;(σε ετήσια βάση)
- 12)** Μέχρι πόσους αποφυλακισμένους μπορεί να στηρίζει και να βοηθήσει η ΕΠΑΝΟΔΟΣ επαρκώς?
- 13)** Θα μπορούσε να ανταποκριθεί ο φορέας σε τυχόν αύξηση των αιτήσεων;
- 14)** Υπάρχει τυχόν συνεργασία με τον Ονήσιμο;
- 15)** Η πανδημία επηρέασε τις δράσεις σας; Αν ναι, σε ποιούς τομείς και σε τι ποσοστά περίπου?
- 16)** Με βάση αυτά που βλέπετε και την πείρα σας, καταφέρνουν οι αποφυλακισθέντες να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία;(εργασία-οικογένεια).
- 17)** Σε ποιους κλάδους της αγοράς εργασίας παρατηρείτε ότι απασχολούνται και αφομοιώνονται πιο εύκολα οι αποφυλακισμένοι;
- 18)** Ποιες κατηγορίες αποφυλακισμένων επανεντάσσονται ευκολότερα;(φύλο-ηλικία-εθνικότητα-κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά τους).
- 19)** Τι ποσοστό αποφυλακισμένων καταφέρνει να απασχολείται σε θέσεις εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα; και τι ποσοστό απασχολείται με περιστασιακή εργασία;
- 20)** Οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών επανεντάσσονται στην κοινωνία; εάν ναι σε τι ποσοστό περίπου? εάν όχι, για ποιους λόγους;(επιγραμματικά)
- 21)** Δεδομένου ότι στη χώρα μας παρατηρείται αυτή η «ανακύκλωση» των κρατουμένων (φυλάκιση-αποφυλάκιση-φυλάκιση)σε ποιες κατηγορίες κρατουμένων παρατηρείται πιο έντονα αυτό το φαινόμενο;
- 22)** Με ποιες δράσεις θα μπορούσε να αποφευχθεί αυτή η ανακύκλωση;
- 23)** Επιτυγχάνεται στην Ελλάδα του 2021 η κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων?και σε τι ποσοστο;
- 24)** Ποιες δράσεις θεωρείτε ότι είναι οι καταλληλότερες και ότι πρέπει να γίνουν ακόμα, ώστε η κοινωνία να αποδέχεται ευκολότερα τον αποφυλακισμένο ο οποίος κουβαλάει το ‘‘στίγμα’’;
- 25)** Ποιες περαιτέρω δράσεις πιστεύετε ότι μπορούν να αναληφθούν από την πλευρά του κράτους και των φορέων του, ώστε να μπορούν αυτοί οι άνθρωποι να ξαναγίνονται ισότιμα και ενεργά μέλη της κοινωνίας μας;

Ευχαριστώ πολύ!